

ЖЕНЕВСЬКА КОНВЕНЦІЯ
про поводження з військовополоненими

від 12 серпня 1949 року

{Статус Конвенції}

{Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР від 03.07.54}

{Додатково див. Протоколи
від 08.06.1977
від 08.06.1977
від 08.12.2005}

{Про зняття застережень та здійснення заяви див. Закон № 3413-IV від 08.02.2006, ВВР, 2006, № 22, ст.198}

{Офіційний переклад Конвенції взято з сайту Єдиного державного реєстру
нормативно-правових актів <https://www.reestrnpa.gov.ua/>. Додатково див. Лист
Міністерства закордонних справ № 72/14-612-20689 від 23.02.2023}

Дата підписання:	12.08.1949
Дата підписання від імені України:	12.12.1949
Дата ратифікації Україною:	03.07.1954
Дата набрання чинності для України:	03.01.1955

Офіційний переклад

Уповноважені, які підписалися нижче, Урядів, представлених на Дипломатичній конференції, що проходила в Женеві з 21 квітня до 12 серпня 1949 року, з метою перегляду Конвенції, укладеної в Женеві 27 липня 1929 року, про поводження з військовополоненими, домовилися про таке:

Частина I
Загальні положення

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися й забезпечувати дотримання цієї Конвенції за всіх обставин.

Стаття 2

Крім положень, які виконуються в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території Високої Договірної Сторони, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, що перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є учасницями цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними нею у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У випадку збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру та виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати як мінімум такі положення:

1) 3 особами, які не беруть активної участі у воєнних діях, зокрема з тими особами зі складу збройних сил, які склали зброю, а також тими, які припинили участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини, поводяться за будь-яких обставин гуманно, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового становища чи будь-якими іншими аналогічними критеріями.

Із цієї метою заборонено зараз і надалі вчиняти стосовно зазначених вище осіб такі дії:

- a) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;
- b) захоплення заручників;
- c) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;
- d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, наприклад Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

А. Військовополоненими, у розумінні цієї Конвенції, є особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій:

1. Особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил.

2. Членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

- а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;
- б) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;
- с) вони носять зброю відкрито;
- д) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.

3. Членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує.

4. Осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком, наведеним у додатку.

5. Членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права.

6. Жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

В. З наведеними нижче особами поводяться так само, як і з військовополоненими, згідно із цією Конвенцією:

1. Особами, які належать або належали до збройних сил окупованої країни, якщо держава-окупант вважає за потрібне з причини такої відданості інтернувати їх, навіть якщо перед тим їх було звільнено тоді, коли бойові дії проходили за межами окупованої зазначеною державою території, зокрема коли ці особи зробили безуспішну спробу приєднатися до збройних сил, до яких вони належать і які ведуть бойові дії, або коли вони не з'явилися за викликом, зробленим з метою їхнього інтернування.

2. Особами, які належать до однієї з категорій, перелічених у цій статті, яких прийняли на своїй території нейтральні держави або держави, що не воюють, і яких ці держави повинні інтернувати відповідно до міжнародного права, якщо вони не вирішать застосувати до них більш сприятливий режим; проте на цих осіб не поширюються положення статей 8, 10, 15, 30 п'ятого абзацу, статей 58 - 67, 92, 126, та у випадках, коли між сторонами конфлікту й заінтересованою нейтральною державою або державою, що не воює, існують дипломатичні відносини, положення статей стосовно держави-покровительки. У випадку, коли існують такі дипломатичні відносини, сторонам конфлікту, від яких залежать ці особи, дозволяється здійснювати стосовно них функції держави-покровительки, передбачені цією Конвенцією, без шкоди для тих функцій, які ці сторони зазвичай виконують відповідно до дипломатичної й консульської практики та угод.

С. Ця стаття жодним чином не впливає на статус медичного й духовного персоналу, передбачений у статті 33 цієї Конвенції.

Стаття 5

Ця Конвенція застосовується до осіб, зазначених у статті 4, з моменту, коли вони підпадають під владу супротивника, до їхнього остаточного звільнення та репатріації.

Якщо з'являється сумнів, чи належать особи, які брали участь у воєнних діях і потрапили до рук супротивника, до категорій, перелічених у статті 4, то такі особи користуються захистом цієї Конвенції доти, доки їхній статус не буде визначений компетентним трибуналом.

Стаття 6

На додаток до угод, чітко передбачених у статтях 10, 23, 28, 33, 60, 65, 66, 67, 72, 73, 75, 109, 110, 118, 119, 122 та 132, Високі Договірні Сторони можуть укласти інші спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становища військовополонених, визначеного цією Конвенцією, ні обмежувати прав, які вона їм надає.

Військовополонені продовжують користуватися привілеями, що випливають з таких угод, доти, доки до них застосовується Конвенція, крім випадків, в яких зазначені або укладені пізніше угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, в яких та чи та сторона конфлікту вжила стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Військовополонені за жодних обставин не можуть частково або повністю відмовлятися від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується у взаємодії з державами-покровительками та під їхнім контролем, обов'язком яких є охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть призначати, крім свого дипломатичного або консульського персоналу, делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення цих делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони виконуватимуть свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок у жодному випадку не повинні виходити за рамки свого цільового призначення, передбаченого цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої обов'язки.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку за згодою відповідних сторін конфлікту може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту військовополонених і для полегшення їхнього становища.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли погодитися довірити будь-якій організації, яка надає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, покладені цією Конвенцією на держави-покровительки.

Якщо військовополонені не мають користі або перестали мати користь з будь-яких причин від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище першому абзаці, то держава, яка їх затримує, повинна звернутися до нейтральної держави або до такої організації з проханням узяти на себе функції, які згідно із цією Конвенцією виконує держава-покровителька, визначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що тримає в полоні, звертається з проханням до гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або з урахуванням положень цієї статті приймає пропозицію такої організації взяти на себе виконання гуманітарних функцій, які виконує держава-покровителька відповідно до цієї Конвенції.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, запрошена відповідною державою, або та, яка пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, яких захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатньо гарантій стосовно того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема у випадку окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, це згадування стосується також організацій, які заміщають її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах захищених осіб, зокрема у випадку виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту з приводу застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання суперечностей.

Із цією метою кожна з держав-покровительок може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за військовополонених, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть, за необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

Частина II

Загальні положення про захист військовополонених

Стаття 12

Військовополонені перебувають у руках ворожої держави, а не окремих осіб чи військових частин, які взяли їх у полон. Незалежно від відповідальності, яку можуть нести окремі особи, держава, що тримає в полоні, відповідає за поведження з військовополоненими.

Військовополонені можуть передаватися державою, що тримає в полоні, лише державі, яка є учасницею цієї Конвенції, та лише після того, як держава, що тримає в полоні, упевнилася в тому, що зазначена держава має намір і змогу застосовувати Конвенцію. Якщо військовополонені передаються за таких обставин, то відповідальність за застосування Конвенції лежить на державі, що приймає їх, під час їхнього перебування під її охороною.

Однак, якщо ця держава не виконає положень цієї Конвенції з будь-якого важливого погляду, держава, яка передала військовополонених, після одержання повідомлення держави-покровительки, вживає ефективних заходів для виправлення становища або вимагає повернення

їй військовополонених. Така вимога повинна бути задоволена.

Стаття 13

З військовополоненими необхідно завжди поводитися гуманно. Будь-який незаконний акт чи бездіяльність з боку держави, що тримає в полоні, які спричиняють смерть або створюють серйозну загрозу здоров'ю військовополоненого, що перебуває під її охороною, забороняються та будуть розглядатись як серйозне порушення цієї Конвенції. Зокрема, жодного військовополоненого не можна піддавати фізичному каліченню або медичним чи науковим експериментам будь-якого характеру, які не обґрунтовані потребою в проведенні медичного, стоматологічного або стаціонарного лікування військовополоненого та не здійснюються в його інтересах.

Так само військовополонені завжди повинні бути захищеними, зокрема від актів насилля чи залякування, а також від образ та цікавості публіки.

Застосування репресалій до військовополонених забороняється.

Стаття 14

Військовополонені за всіх обставин мають право на повагу до їхньої особи й честі. Із жінками необхідно поводитися з усією повагою, зумовленою їхньою статтю, й у всіх випадках з ними необхідно поводитися так само прихильно, як і з чоловіками. Військовополонені повністю зберігають свою цивільну правоздатність, яку вони мали на момент узяття в полон. Держава, що тримає в полоні, не може обмежувати здійснення прав, які забезпечує така правоздатність, за винятком того, наскільки такого обмеження вимагають умови полону.

Стаття 15

Держава, що тримає в полоні, зобов'язана забезпечувати безоплатне утримання їх, а також надавати їм безоплатну медичну допомогу, якої вимагає їхній стан здоров'я.

Стаття 16

З урахуванням положень цієї Конвенції, що стосуються звання й статі, держава, що тримає в полоні, повинна поводитися з усіма військовополоненими однаково, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, національності, релігії чи віросповідання, політичних переконань, або за іншими аналогічними ознаками, за винятком випадків привілейованого режиму, який вона могла б установити для військовополонених з причини стану їхнього здоров'я, віку чи професійної кваліфікації.

Частина III

Полон

Розділ I

Початок полону

Стаття 17

Кожний військовополонений під час допиту зобов'язаний повідомити лише своє прізвище, ім'я та військове звання, дату народження та армійський, полковий, особовий чи серійний номер або, якщо цього немає, іншу рівноцінну інформацію. Якщо він свідомо порушує це правило, то цим він може зумовити обмеження переваг, які надаються відповідно до його звання або статусу.

Кожна сторона конфлікту повинна наділити кожну особу, що знаходиться під її юрисдикцією та може потрапити в полон, посвідченням особи із зазначенням прізвища власника, його імені, звання, армійського, полкового, особистого або серійного номера чи іншої рівноцінної інформації, а також дати народження. Таке посвідчення особи може, крім того, містити особистий підпис або відбитки пальців власника чи те й те разом і може містити також будь-яку іншу інформацію, яку сторона конфлікту може вважати за необхідне додати стосовно осіб, що належать до її збройних сил. Посвідчення особи повинно, наскільки це можливо, бути розміром 6,5 x 10 см і видаватися у двох примірниках. Посвідчення особи пред'являється військовополоненим на вимогу, але в жодному випадку воно не може бути вилучене в нього.

Будь-які фізичні чи моральні тортури та будь-яка інша форма примусу не можуть застосовуватися до військовополонених для одержання від них будь-яких відомостей. Військовополоненим, які відмовляються відповідати, не можна погрожувати, не можна їх ображати, переслідувати або вдаватися до обмежень їхніх прав.

Військовополонених, які не можуть надати про себе відомостей через свій фізичний або психічний стан, передають медичній службі. Особу таких військовополонених установлюють усіма можливими засобами з урахуванням положень попереднього абзацу.

Допит військовополонених здійснюється мовою, яку вони розуміють.

Стаття 18

Усі речі та предмети особистого користування, за винятком зброї, коней, військового спорядження та військових документів, залишаються в розпорядженні військовополонених, так само, як металеві каски, протигазы та подібні предмети особистого захисту. В їхньому користуванні залишаються також речі та предмети, необхідні для їхнього обмундирування або харчування, навіть якщо такі речі та предмети належать до офіційного військового спорядження.

Військовополонені завжди повинні мати при собі документи, що посвідчують особу. Держава, що тримає в полоні, видає такі документи особам, що їх не мають.

Відмітні знаки й знаки державної належності, нагороди та предмети, які мають насамперед особисту або суб'єктивну цінність, не можна відбирати у військовополонених.

Суми грошей, що їх мають при собі військовополонені, не можна вилучати в них, за винятком вилучення за наказом офіцера й лише після того, як у спеціальному реєстрі буде зафіксовано суму цих грошей та відомості про їхнього власника, а також після того, як останньому буде видано докладну розписку з розбірливо написаними прізвищем, званням та військовою частиною особи, яка видала відповідну розписку. Суми у валюті держави, що тримає в полоні, або ті, які на прохання військовополоненого були конвертовані в цю валюту, зараховуються в кредит особового рахунку військовополоненого, як передбачено в статті 64.

Держава, що тримає в полоні, може вилучати у військовополонених коштовні речі лише з міркувань безпеки; коли такі речі вилучають, застосовується процедура, установлена для сум грошей, які вилучаються.

Такі предмети, а також суми, які були вилучені в будь-якій валюті, яка не є валютою держави, що тримає в полоні, і які їхні власники не просили конвертувати, зберігаються державою, що тримає в полоні, та повертаються військовополоненим у початковій формі наприкінці перебування в полоні.

Стаття 19

Військовополонених після захоплення їх у полон евакуюють якомога скоріше до таборів, розміщених у зоні, що знаходиться на достатній відстані від зони бойових дій, для того щоб вони перебували в безпеці.

У небезпечній зоні можна тимчасово залишати лише тих військовополонених, які наражалися б на більшу небезпеку, будучи евакуйованими, через поранення або хворобу, ніж залишаючись на місці.

Військовополонених не можна без необхідності наражати на небезпеку під час чекання евакуації із зони бойових дій.

Стаття 20

Евакуація військовополонених завжди проводиться гуманно й в умовах, подібних до тих, які держава, що тримає в полоні, створює для своїх військ під час їхнього переміщення.

Держава, що тримає в полоні, забезпечує військовополонених, яких евакуюють, продуктами й питною водою в достатній кількості, а також необхідним одягом і надає їм необхідну медичну допомогу. Держава, що тримає в полоні, уживає всіх необхідних заходів для гарантування їхньої безпеки під час евакуації та якомога скоріше складає список евакуйованих військовополонених.

Якщо військовополонені під час евакуації повинні проходити через тимчасові табори, то їхнє перебування в таких таборах повинно бути якомога коротшим.

Розділ II

Інтернування військовополонених

Глава I

Загальні положення

Стаття 21

Держава, що тримає в полоні, може інтернувати військовополонених. Вона може зобов'язати їх не виходити за встановлену межу табору, в якому їх інтерновано, або, якщо цей табір огорожено, не виходити за огорожу. З урахуванням положень цієї Конвенції, які стосуються кримінальних і дисциплінарних санкцій, військовополонених не дозволяється тримати в ізоляції, за винятком випадків, в яких ізоляція є необхідною для охорони їхнього здоров'я, й лише протягом тривалості обставин, які роблять таку ізоляцію необхідною.

Військовополонені можуть бути частково або повністю звільнені під слово честі або зобов'язання, наскільки це дозволяють закони держави, від якої вони залежать. Таких заходів уживають, зокрема, у випадках, в яких це може сприяти поліпшенню стану їхнього здоров'я. Жодний військовополонений не може бути примушений погодитися на звільнення під слово честі або зобов'язання.

Одразу після початку бойових дій кожна сторона конфлікту повинна повідомити супротивній стороні закони та правила, які дозволяють або забороняють її громадянам давати згоду на звільнення під слово честі або зобов'язання. Військовополонені, звільнені під слово честі або інше зобов'язання згідно з повідомленими в такий спосіб законами та правилами, відповідають своєю особистою честю за точне дотримання всіх узятих на себе зобов'язань як стосовно держави, від якої вони залежать, так і стосовно держави, яка взяла їх у полон. У таких випадках держава, від якої вони залежать, не повинна ні вимагати, ні приймати від них будь-яких послуг, які суперечать їхньому слову або зобов'язанню.

Стаття 22

Інтерновані військовополонені можуть перебувати лише в приміщеннях, які знаходяться на суходолі й дають повну гарантію гігієни та умов, сприятливих для здоров'я. За винятком особливих випадків, які виправдані інтересами самих військовополонених, їх не слід розміщувати у в'язницях.

Військовополонених, яких тримають у небезпечних для здоров'я місцях або місцевостях, клімат яких є згубним для їхнього здоров'я, потрібно якомога швидше переводити в місця з більш сприятливим кліматом.

Держава, що тримає в полоні, повинна групувати військовополонених у таборах або тимчасових таборах з урахуванням їхньої національності, мови та звичаїв, за умови, що таких військовополонених не будуть відокремлювати від військовополонених тих збройних сил, в яких вони служили на момент їхнього взяття в полон, за винятком відокремлення за їхньою згодою.

Стаття 23

Жодного військовополоненого не можна будь-коли відправити в такий район, в якому йому загрожував би вогонь із зони боїв, або тримати його там, а також не можна використовувати його присутність для захисту будь-яких пунктів чи районів від військових операцій.

Військовополонені повинні мати укриття від повітряних бомбардувань та інших небезпек війни в такій самій мірі, в якій їх має місцеве цивільне населення. За винятком тих осіб, які беруть участь у захисті своїх приміщень від зазначених небезпек, після оголошення тривоги вони можуть якомога швидше переходити в укриття. До них також можуть застосовуватися будь-які інші заходи захисту населення.

Держави, що тримають у полоні, повинні повідомляти відповідним державам через посередника держав-покровительок усю корисну інформацію про географічне положення таборів для військовополонених.

Щоразу, коли це дозволяють міркування воєнного характеру, табори для військовополонених удень повинні бути позначені літерами "PW" або "PG", розміщеними так, щоб їх добре було видно з повітря. Однак заінтересовані держави можуть домовитися про будь-яку іншу систему позначення. Так можуть бути позначені тільки справжні табори для військовополонених.

Стаття 24

Транзитні або фільтраційні табори постійного типу обладнуються в умовах, подібних до тих, які описано в цьому розділі, а з військовополоненими, яких тримають у них, поводяться так само, як і в інших таборах.

Глава II

Приміщення, харчування та одяг військовополонених

Стаття 25

Військовополонених розміщують в умовах, настільки сприятливих, наскільки сприятливими є умови розквартирування в тій самій місцевості військ держави, що тримає в полоні. Ці умови створюються з урахуванням звичок та звичаїв військовополонених і в жодному випадку не повинні бути шкідливими для їхнього здоров'я.

Зазначені вище положення застосовуються, зокрема, до спальних приміщень військовополонених, як стосовно загальної площі й мінімальної кубатури, так і стосовно основного обладнання, постільної білизни та ковдр.

Приміщення, передбачені для того, щоб ними користувалися військовополонені індивідуально або колективно, повинні бути повністю захищеними від вологи, достатньо обігріватися й освітлюватися, зокрема між настанням темноти й вимкненням світла. Необхідно вживати всіх запобіжних протипожежних заходів.

У будь-яких таборах, в яких розміщено військовополонених-жінок, а також чоловіків, для них передбачаються окремі спальні приміщення.

Стаття 26

Основний добовий раціон харчування повинен бути достатнім за кількістю, якістю й різноманітністю для того, щоб підтримувати добрий стан здоров'я військовополонених та запобігати втраті ваги або розвитку недостатності харчування. До уваги слід брати й звичний для військовополонених режим харчування.

Держава, що тримає в полоні, забезпечує працюючих військовополонених необхідними додатковими раціонами, що необхідні для роботи, яку вони виконують.

Військовополонених забезпечують питною водою в достатній кількості. Дозволяється паління тютюну.

Військовополонених настільки, наскільки це можливо, залучають до приготування їхньої їжі; із цією метою їх можна використовувати для роботи на кухнях. Крім того, їм надають засоби для самостійного приготування наявної в них додаткової їжі.

Відповідні приміщення передбачаються для годування за спільним столом.

Колективні дисциплінарні заходи, що завдають шкоди харчуванню, забороняються.

Стаття 27

Одяг, білизна та взуття видаються військовополоненим у достатній кількості державою, що тримає в полоні, з урахуванням кліматичних умов місцевості, де вони перебувають. Формений одяг збройних сил супротивника, захоплений державою, що тримає в полоні, повинен видаватися військовополоненим, якщо він відповідає кліматичним умовам.

Регулярну заміну й ремонт зазначених вище речей забезпечує держава, що тримає в полоні. Крім того, військовополонені, що працюють, одержують належний одяг в усіх випадках, коли цього вимагає характер їхньої роботи.

Стаття 28

В усіх таборах відкривають крамниці, де військовополонені можуть купувати продукти харчування, мило й тютюн, а також предмети повсякденного вжитку. Розцінка за будь-яких обставин не може перевищувати ціни місцевого ринку.

Прибутки від табірних крамниць використовуються на благо військовополонених; із цією метою створюється спеціальний фонд. В управлінні крамницею та цим фондом має право брати участь представник військовополонених.

Після припинення функціонування табору кредитне сальдо спеціального фонду передається міжнародній благодійній організації для використання на благо військовополонених, які мають однакове громадянство з особами, що робили внески до цього

фонду. У випадку загальної репатріації такі прибутки залишаються в держави, що тримає в полоні, якщо між відповідними державами не існує будь-якої іншої угоди протилежного змісту.

Глава III Гігієна та медична допомога

Стаття 29

Держава, що тримає в полоні, зобов'язана вживати всіх санітарно-профілактичних заходів, необхідних для забезпечення в таборах чистоти й умов, сприятливих для здоров'я, а також для запобігання епідеміям.

Військовополонені повинні мати у своєму розпорядженні вдень і вночі санітарне обладнання, що відповідає правилам гігієни й тримається в постійній чистоті. У будь-яких таборах, в яких перебувають військовополонені-жінки, для них передбачають окреме санітарне обладнання.

Також, крім лазень та душів, обладнаних у таборах, військовополонених забезпечують у достатній кількості водою й милом для особистого туалету й прання їхньої білизни; із цією метою їм надають необхідні приміщення, обладнання та час.

Стаття 30

Кожний табір повинен мати відповідний лазарет, в якому військовополонені можуть отримувати необхідну медичну допомогу й в якому їм може бути забезпечений необхідний режим харчування. За необхідності окремо створюються ізолятори для інфекційних хворих і душевнохворих.

Військовополонені, які хворіють на тяжку хворобу, або стан здоров'я яких вимагає спеціального лікування, хірургічного втручання або госпіталізації, повинні прийматися до будь-якої військової чи цивільної медичної установи, в якій може бути забезпечене таке лікування, навіть якщо їхня репатріація передбачається в близькому майбутньому. Сприятливі умови створюються для догляду за інвалідами, зокрема сліпими, й для їхньої реабілітації, поки вони очікують репатріації.

Медична допомога військовополоненим повинна надаватися переважно медичним персоналом держави, до якої вони належать, а також, по можливості, однієї з ними національності.

Не можна перешкоджати військовополоненим з'являтися на прийом до медичного персоналу для огляду. Власті, що тримають у полоні, видають на прохання кожному військовополоненому, який пройшов лікування, офіційну довідку із зазначенням характеру його хвороби чи поранень, тривалості й характеру лікування. Дублікат такої довідки надсилають до Центрального агентства у справах військовополонених.

Витрати на лікування, зокрема витрати на придбання будь-яких пристроїв, необхідних для підтримання здоров'я військовополонених, зокрема зубних протезів й інших штучних пристроїв, та окулярів покладаються на державу, що тримає в полоні.

Стаття 31

Медичні огляди військовополонених проводяться, принаймні, раз на місяць. Вони включають визначення й записування ваги кожного військовополоненого. Їхньою метою, зокрема, є перевірка загального стану здоров'я, харчування та чистоти військовополонених, а також виявлення інфекційних хвороб, особливо туберкульозу, малярії та венеричних хвороб. Із цією метою застосовують найбільш ефективні доступні методи, наприклад періодичну масову рентгенографію з виготовленням мініатюрних знімків для виявлення туберкульозу на ранніх стадіях.

Стаття 32

Держава, що тримає в полоні, може вимагати, щоб військовополонені, які хоча й не належать до медичних служб своїх збройних сил, але є терапевтами, хірургами, стоматологами, середнім медичним персоналом або санітарами виконували свої медичні обов'язки в інтересах військовополонених, які належать до тієї самої держави, до якої належать вони самі. У такому випадку вони продовжують бути військовополоненими, але з ними поводяться так само, як і з відповідним медичним персоналом, затриманим державою, що тримає в полоні. Їх звільняють від будь-якої іншої роботи, передбаченої статтею 49.

Глава IV Медичний та духовний персонал, затриманий для надання допомоги військовополоненим

Стаття 33

Особи зі складу медичного та духовного персоналу, затримані державою, що тримає в полоні, з метою надання допомоги військовополоненим, не вважаються військовополоненими. Однак вони як мінімум користуються пільгами та захистом, передбаченими цією Конвенцією, їм також забезпечують усі можливості для надання медичної та духовної допомоги військовополоненим.

Вони продовжують виконувати свої медичні й духовні обов'язки на благо військовополонених, переважно тих, які входять до складу збройних сил, до яких належать вони самі, у рамках військових законів і статутів держави, що тримає в полоні, під керівництвом її компетентних служб та згідно з професійною етикою. Під час виконання своїх медичних та духовних обов'язків вони також користуються такими привілеями:

а) їм дозволяється періодично відвідувати військовополонених, які перебувають у складі робочих команд або в госпіталях поза табором. Із цією метою держава, що тримає в полоні, надає в розпорядження їх необхідні транспортні засоби;

b) у кожному таборі старший офіцер медичної служби несе відповідальність перед військовими властями табору за все, що пов'язане з діяльністю затриманого медичного персоналу. Із цією метою сторони конфлікту з початком бойових дій погоджують питання відповідності військових звань їхнього медичного персоналу, зокрема й персоналу товариств, зазначених у статті 26 Женевської Конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року. Цей старший офіцер медичної служби, а також військові священики мають право розглядати з компетентними властями табору усі питання, що стосуються їхніх обов'язків. Такі власті забезпечують їм необхідні сприятливі умови для листування із цих питань;

c) хоча вони повинні дотримуватися внутрішнього порядку табору, в якому їх тримають, таких осіб не можна змушувати виконувати будь-яку роботу, що не пов'язана з їхніми медичними або релігійними обов'язками.

Під час бойових дій сторони конфлікту домовляються про можливе звільнення затриманого персоналу й установлюють порядок звільнення.

Жодне з попередніх положень не звільняє державу, що тримає в полоні, від зобов'язань, покладених на неї стосовно військовополонених з медичного або духовного погляду.

Глава V

Релігійна, інтелектуальна та фізична діяльність

Стаття 34

Військовополонені користуються повною свободою виконувати їхні релігійні обов'язки, зокрема відвідувати служби, які відповідають їхній вірі, за умови дотримання ними дисциплінарного порядку, установленого військовими властями.

Надаються відповідні приміщення, в яких можна проводити релігійні служби.

Стаття 35

Військовим священикам, які опинилися під владою ворожої держави та залишаються або яких тримають з метою надання допомоги військовополоненим, дозволяється здійснювати богослужіння для них та вільно виконувати обов'язки священика серед військовополонених тієї самої релігії відповідно до їхньої релігійної совісті. Їх розподіляють між різними таборами та робочими командами, в яких знаходяться військовополонені, що належать до одних і тих самих збройних сил, розмовляють однією й тією самою мовою або сповідують одну й ту саму релігію. Їм створюють сприятливі умови, зокрема надають транспортні засоби, передбачені статтею 33, для відвідування військовополонених, які перебувають за межами табору. Вони є вільними стосовно листування, яке підлягає цензурі, з питань їхніх релігійних обов'язків з духовними властями країни, в якій їх тримають, та з міжнародними релігійними організаціями. Листи й поштові картки, які вони можуть надсилати із цією метою, не входять до норми, передбаченої в статті 71.

Стаття 36

Військовополонені, які належать до духовенства, але не входили до складу військового духовенства у власних збройних силах, незалежно від їхнього віросповідання можуть вільно здійснювати богослужіння для своєї громади. Із цією метою з ними поводяться так само, як з військовими священиками, яких утримує держава, що тримає в полоні.

Виконувати будь-яку іншу роботу їх не примушують.

Стаття 37

У випадках, коли військовополонені не отримують допомоги представника військового духовенства з числа затриманих осіб або військовополоненого - священика їхнього віросповідання, на прохання заінтересованих військовополонених для виконання цих обов'язків призначають священика, що належить до того самого або аналогічного віросповідання, що й ці військовополонені, або, якщо такого немає, - обізаного мирянина, якщо це є здійсненням з конфесійного погляду. Це призначення, яке повинно бути схвалене державою, що тримає в полоні, відбувається за погодженням з громадою заінтересованих військовополонених, а також, якщо це виявиться необхідним, за згодою місцевої духовної влади того самого віросповідання. Призначена в такій спосіб особа дотримується всіх правил, установлених державою, що тримає в полоні, в інтересах дисципліни та військової безпеки.

Стаття 38

Поважаючи особисті вподобання кожного військовополоненого, держава, що тримає в полоні, сприяє практиці влаштування для військовополонених інтелектуальних, освітніх та оздоровчих занять, спортивних змагань та ігор і вживає заходів, необхідних для їхнього здійснення, шляхом забезпечення їх відповідними приміщеннями та необхідним обладнанням.

Військовополонені повинні мати можливості робити фізичні вправи, зокрема займатися спортом і грати в ігри, та перебувати на свіжому повітрі. Для цього в усіх таборах повинно бути передбачено достатньо відкритих місць.

Глава VI

Дисципліна

Стаття 39

Кожний табір військовополонених безпосередньо підпорядковується відповідальному офіцеру, який входить до складу регулярних збройних сил держави, що тримає в полоні. Такий офіцер повинен мати текст цієї Конвенції; він забезпечує доведення її положень до відома всього персоналу та охорони табору й відповідає, під керівництвом свого уряду, за її застосування.

Військовополонені, за винятком офіцерів, повинні віддавати честь усім офіцерам держави, що тримає в полоні, і виявляти до них зовнішні ознаки поваги, які передбачені статутами, чинними у власних збройних силах.

Військовополонені-офіцери зобов'язані віддавати честь лише старшим за званням офіцерам держави, що тримає в полоні, однак начальнику табору віддавати честь вони зобов'язані незалежно від його звання.

Стаття 40

Носіння відмітних знаків і знаків державної належності, а також нагород дозволяється.

Стаття 41

Текст цієї Конвенції, тексти додатків до неї, а також зміст будь-якої спеціальної угоди, передбаченої в статті 6, викладені мовою військовополонених, вивішують у кожному таборі в місцях, де їх можуть прочитати всі військовополонені. На прохання окремі примірники надають військовополоненим, які не можуть мати доступу до вивішеного примірника.

Будь-які правила, накази, повідомлення та оголошення стосовно поведінки військовополонених повідомляють їм мовою, яку вони розуміють. Такі правила, накази та оголошення вивішують у спосіб, зазначений вище, а копії передають представникові військовополонених. Кожний наказ та кожна команда, призначені для окремих військовополонених, повинні бути віддані мовою, яку вони розуміють.

Стаття 42

Застосування зброї проти військовополонених, зокрема проти тих, які тікають або намагаються здійснити втечу, є надзвичайним заходом, якому завжди повинні передувати попередження, що відповідають обставинам.

Глава VII

Військові звання військовополонених

Стаття 43

Із самого початку бойових дій сторони конфлікту повідомляють одна одній посади та звання всіх осіб, зазначених у статті 4 цієї Конвенції, щоб забезпечити однаковість поводження між військовополоненими, які мають однакові звання. Створені в подальшому посади й звання є предметом подібних повідомлень.

Держава, що тримає в полоні, визнає вищі звання, які були присвоєні військовополоненим і про які було належним чином повідомлено державою, від якої залежать ці військовополонені.

Стаття 44

З офіцерами та військовополоненими, які мають такий самий статус, поводяться з повагою, належною їхньому званню та віку.

Щоб забезпечити обслуговування в офіцерських таборах, виділяють у достатній кількості військовополонених, які мають інші звання тих самих збройних сил та які по можливості розмовляють тією самою мовою, при цьому до уваги беруть звання офіцерів та військовополонених, які мають такий самий статус. Таких днювальних не зобов'язують виконувати будь-яку іншу роботу.

Усіляко заохочується здійснення нагляду самими офіцерами за харчуванням офіцерів за спільним столом.

Стаття 45

З військовополоненими, які не є офіцерами, та військовополоненими, які мають такий самий статус, поводяться з повагою, належною їхньому званню та віку.

Усіляко заохочується здійснення нагляду самими військовополоненими за харчуванням військовополонених за спільним столом.

Глава VIII

Переміщення військовополонених після їхнього прибуття до табору

Стаття 46

Держава, що тримає в полоні, вирішуючи питання про переміщення військовополонених, бере до уваги інтереси самих військовополонених, зокрема для того, щоб не ускладнити їхньої репатріації.

Переміщення військовополонених завжди здійснюють гуманно й в умовах, не менш сприятливих, ніж ті, в яких здійснюють переміщення військ держави, що тримає в полоні. До уваги завжди беруть кліматичні умови, до яких звикли військовополонені, і умови переміщення в жодному випадку не повинні бути шкідливими для їхнього здоров'я.

Держава, що тримає в полоні, під час переміщення забезпечує військовополонених їжею та питною водою в кількості, достатній для підтримання їхнього здоров'я в доброму стані, а також надає їм необхідний одяг, притулок та медичну допомогу. Держава, що тримає в полоні, уживає відповідних запобіжних заходів, особливо у випадку перевезення морем або повітряним шляхом, щоб забезпечити їхню безпеку в ході переміщення, а також складає повний список переміщуваних військовополонених перед їхнім вибуттям.

Стаття 47

Хворих або поранених військовополонених не переміщують доти, доки їхня поїздка не буде загрожувати їхньому одужанню, якщо переміщення не вимагає їхня безпека.

Якщо лінія фронту наближається до табору, то військовополонених, які знаходяться в цьому таборі, не можна переміщувати, якщо їхнє переміщення не може бути здійснене у відповідних умовах безпеки або якщо вони будуть наражатися на більшу небезпеку, коли їх

залишать на місці, ніж коли їх будуть переміщувати.

Стаття 48

У випадку переміщування військовополоненим офіційно повідомляють про їхнє вибуття та їхню нову поштову адресу. Такі повідомлення роблять заздалегідь, щоб військовополонені встигли зібрати свої речі та повідомити своїм найближчим родичам.

Їм дозволяють забрати особисті речі, кореспонденцію та посилки, які надійшли на їхню адресу. Вага такого багажу може бути обмежена, якщо цього вимагають обставини переміщування, вагою, яку військовополонений може нормально переносити і яка в жодному випадку не може перевищувати 25 кг на одну особу.

Кореспонденцію та посилки, надіслані на адресу їхнього колишнього табору, пересилають їм без затримки. Начальник табору за погодженням з представником військовополонених уживає будь-яких заходів, необхідних для забезпечення перевезення колективного майна військовополонених та речей, які вони не можуть узяти із собою через обмеження, накладені на підставі другого абзацу цієї статті.

Витрати на переміщення покриває держава, що тримає в полоні.

Розділ III Праця військовополонених

Стаття 49

Держава, що тримає в полоні, може використовувати працю військовополонених, які є працездатними, беручи до уваги їхній вік, стать, військове звання та фізичну здатність виконувати певну роботу й маючи на меті, зокрема, підтримання їх у доброму фізичному та психічному стані.

Від унтер-офіцерів, які є військовополоненими, можна вимагати лише виконання роботи наглядового характеру. Унтер-офіцери, від яких цього не вимагають, можуть попросити, щоб їм надали іншу підходящу роботу, яку по можливості для них знаходять.

Якщо офіцери або прирівняні до них особи просять надати їм підходящу роботу, то для них її по можливості знаходять, але за жодних обставин їх не можна примушувати працювати.

Стаття 50

Крім робіт, пов'язаних з керуванням табором, уведенням його в експлуатацію або утриманням і технічним обслуговуванням, військовополонених можна примушувати виконувати лише ті види робіт, які включено до таких класів:

- а) сільського господарства;
- б) галузей промисловості, пов'язаних з виробництвом або видобутком сировини, а також обробних галузей промисловості, за винятком металургійної, машинобудівної та хімічної промисловості; громадських та будівельних робіт, які не мають воєнного характеру або призначення;
- в) транспорту й навантаження-розвантаження матеріальних запасів, які не мають воєнного характеру або призначення;
- г) торговельного підприємництва, прикладного мистецтва;
- д) побутового обслуговування;
- е) комунальних послуг, які не мають воєнного характеру або призначення.

Якщо викладені вище положення порушено, то військовополоненим дозволяється використовувати своє право на оскарження відповідно до статті 78.

Стаття 51

Для військовополонених повинні бути створені відповідні умови для праці, зокрема стосовно помешкання, харчування, одягу та спорядження; такі умови не повинні бути гіршими, ніж ті, які мають громадяни держави, що тримає в полоні, зайняті на аналогічних роботах; слід також брати до уваги кліматичні умови.

Держава, що тримає в полоні, під час використання праці військовополонених забезпечує належне застосування національного законодавства про охорону праці там, де зайняті військовополонені.

Військовополонені проходять таку попередню підготовку й забезпечуються такими засобами захисту, які відповідають роботі, що вони повинні будуть виконувати, і які подібні до тих, які надаються громадянам держави, що тримає в полоні. За умови виконання положень статті 52 військовополонених дозволяється наражати на звичайну небезпеку, на яку наражаються ці цивільні працівники.

У жодному випадку не можна створювати тяжчі умови праці шляхом уживання дисциплінарних заходів.

Стаття 52

Жодного військовополоненого не дозволяється використовувати для виконання роботи, яка має шкідливий для здоров'я або небезпечний характер, якщо він з власної волі не береться за виконання такої роботи.

Жодному військовополоненому не наказують виконувати роботу, яка виглядала б принизливою для військовослужбовця власних збройних сил держави, що тримає в полоні.

Видалення мін або подібних до них пристроїв вважається небезпечною роботою.

Стаття 53

Тривалість робочого дня військовополонених, включно із часом переїзду до місця виконання роботи й назад, не може бути надмірною й у жодному випадку не повинна перевищувати тривалості робочого дня, дозволеної для цивільних робітників у тому самому районі, які є громадянами держави, що тримає в полоні, і найняті для виконання такої самої роботи.

Військовополоненим у середині робочого дня повинен надаватися відпочинок тривалістю не менше як година. Цей відпочинок буде такий самий, як і відпочинок, на який мають право робітники держави, що тримає в полоні, якщо останній буде мати більшу тривалість. Їм також надають додатково відпочинок тривалістю двадцять чотири години поспіль щотижня, здебільшого в неділю або в день відпочинку, установлений у країні їхнього походження. Крім того, кожному військовополоненому, який пропрацював один рік, надають відпочинок тривалістю вісім днів поспіль, під час якого йому виплачують його винагороду за працю.

Якщо застосовуються такі форми праці, як відрядна робота, це не повинно призводити до надмірного подовження тривалості робочого дня.

Стаття 54

Розмір винагороди за працю військовополонених установлюють відповідно до положень статті 62 цієї Конвенції.

Військовополоненим, які постраждали внаслідок нещасного випадку на роботі або які захворіли під час або в результаті виконання роботи, надають таку медичну допомогу, якої може вимагати їхній стан. Крім того, держава, що тримає в полоні, видає військовополоненим медичне свідоцтво, яке дозволяє їм подати свої вимоги до держави, від якої вони залежать, і надсилає копію до Центрального агентства у справах військовополонених, передбаченого в статті 123.

Стаття 55

Придатність військовополонених до праці періодично перевіряють шляхом медичних оглядів, принаймні раз на місяць. Під час оглядів особливу увагу приділяють характеру робіт, виконувати які вимагають від військовополонених.

Якщо будь-який військовополонений вважає себе непрацездатним, то йому дозволяють звернутися до медичного персоналу його табору. Терапевти або хірурги можуть рекомендувати звільнити від роботи військовополонених, які, на їхню думку, є непрацездатними.

Стаття 56

Організація робочих загонів та керування ними подібні до організації таборів військовополонених та керування ними.

Кожний робочий загін залишається під контролем табору військовополонених та його частиною в адміністративно-господарському відношенні. Військова влада та начальник зазначеного табору несуть відповідальність під контролем свого уряду за дотримання положень цієї Конвенції в робочих загонах.

Начальник табору веде поточний облік робочих загонів, залежних від його табору, і повідомляє його тим делегатам держави-покровительки, Міжнародного комітету Червоного Хреста або інших організацій, що надають допомогу військовополоненим, які можуть відвідати табір.

Стаття 57

Поводження з військовополоненими, які працюють на приватних осіб, навіть якщо ці останні відповідають за їхню охорону та захист, не повинно бути гіршим, ніж поведження, передбачене цією Конвенцією. Держава, що тримає в полоні, військова влада та начальник табору, до якого належать такі військовополонені, несуть повну відповідальність за тримання військовополонених, піклування про них, поведження з ними та виплату винагороди за їхню працю.

Такі військовополонені мають право підтримувати зв'язок з представниками військовополонених у таборах, від яких вони залежать.

Розділ IV Кошти військовополонених

Стаття 58

Від самого початку бойових дій та до укладення угоди із цього питання з державою-покровителькою держава, що тримає в полоні, може встановлювати таку максимальну суму в грошах готівкою чи в будь-якій іншій аналогічній формі, яку військовополоненим дозволяється мати при собі. Будь-яку надлишкову суму, яку вони законно мали при собі та яку в них взяли або вилучили, зараховують на їхній рахунок разом з будь-якими іншими грошовими сумами, які вони здали на зберігання; такі суми не мають бути конвертовані в будь-яку іншу валюту без згоди військовополонених.

Якщо військовополоненим дозволено придбавати послуги або речі вжитку за межами табору за готівку, то такі платежі здійснюються військовополоненим особисто або адміністрацією табору, яка відносить їх на рахунки відповідних військовополонених. Держава, що тримає в полоні, установлює стосовно цього необхідні правила.

Стаття 59

Готівка, яку вилучили у військовополонених згідно зі статтею 18 під час узяття їх у полон та яка є валютою держави, що тримає в полоні, зараховують на їхні окремі рахунки відповідно до положень статті 64 цього розділу.

Суми у валюті держави, що тримає в полоні, одержані в результаті конвертації вилучених у військовополонених у той самий час коштів в іншій валюті, також зараховують у кредит їхніх окремих рахунків.

Стаття 60

Держава, що тримає в полоні, виплачує всім військовополоненим щомісячний такий аванс грошового забезпечення, розмір якого встановлюється конвертацією у валюту зазначеної держави таких сум:

категорія I (полонені, які мають звання, нижче за сержанта) - восьми швейцарських франків;

категорія II (сержанти й інші унтер-офіцери або військовополонені, які мають відповідне звання) - дванадцяти швейцарських франків;

категорія III (уоррант-офіцери й офіцери до капітана включно або військовополонені, які мають відповідне звання) - п'ятдесяти швейцарських франків;

категорія IV (майори, підполковники, полковники або військовополонені, які мають відповідне звання) - шістдесяти швейцарських франків;

категорія V (генерали або військовополонені, які мають відповідне звання) - сімдесяти п'яти швейцарських франків.

Однак відповідні сторони конфлікту за допомогою спеціальних угод можуть змінювати розмір авансів грошового забезпечення, що належить військовополоненим зазначених вище категорій.

Крім того якщо зазначені в першій частині суми будуть занадто великими порівняно з грошовим забезпеченням, яке виплачують у збройних силах держави, що тримає в полоні, або якщо з будь-якої причини це буде серйозно обтяжувати державу, що тримає в полоні, то до укладення спеціальної угоди з державою, від якої залежать військовополонені, про зміну зазначених вище сум держава, що тримає в полоні:

а) продовжує зараховувати в кредит рахунків військовополонених суми, зазначені у викладених вище абзацах;

б) може тимчасово обмежити суму, що виплачують із цих авансів грошового забезпечення військовополоненим для їхнього використання, до сум, які є обґрунтованими, але які для категорії I не можуть бути меншими, ніж сума, яку держава, що тримає в полоні, виплачує особам зі складу власних збройних сил.

Причини будь-яких обмежень повідомляють без затримки державі-покровительці.

Стаття 61

Держава, що тримає в полоні, приймає для роздачі як додаткове грошове забезпечення суми, які держава, від якої залежать військовополонені, може переказувати їм, за умови, що ці суми, які підлягають виплаті, однакові для кожного військовополоненого тієї самої категорії, виплачуються всім військовополоненим цієї категорії, які залежать від цієї держави, і кладуться на їхні окремі рахунки якомога скоріше відповідно до положень статті 64. Це додаткове грошове забезпечення не звільняє державу, що тримає в полоні, від жодного зобов'язання відповідно до цієї Конвенції.

Стаття 62

Військовополонені одержують безпосередньо від властей, які тримають їх, справедливу винагороду за працю. Розмір винагороди встановлюють ці самі власті, але ніколи він не може бути меншим, ніж чверть швейцарського франка за повний робочий день. Держава, що тримає в полоні, повідомляє військовополоненим, а також державі, від якої вони залежать, через посередника держави-покровительки розмір установлені нею щоденної винагороди за працю.

Власті, які тримають військовополонених, так само виплачують винагороду за працю військовополоненим, яких постійно призначають виконувати обов'язки або займатися кваліфікованими чи напівкваліфікованими справами у зв'язку з управлінням таборами, їхнім облаштуванням чи ремонтом, а також військовополоненим, яким наказують виконувати обов'язки духовного або медичного персоналу в інтересах їхніх товаришів.

Винагорода за працю представника військовополонених, його помічників, якщо такі є, виплачується з фонду, що поповнюється від прибутків військової крамниці. Розмір такої винагороди встановлюється представником військовополонених і затверджується начальником табору. Якщо такого фонду не існує, то власті, які тримають у полоні, виплачують цим військовополоненим справедливу винагороду за їхню працю.

Стаття 63

Військовополоненим дають дозвіл на одержання грошових переказів, адресованих їм особисто, або колективних грошових переказів.

Кожний військовополонений має право розпоряджатися кредитним сальдо свого рахунку, передбаченого наступною статтею, у рамках, установлених державою, яка тримає в полоні і яка на прохання здійснює такі виплати. За умови дотримання фінансових та валютних обмежень, які держава, що тримає в полоні, вважає необхідними, військовополонені можуть також здійснювати платежі за кордоном. У цьому випадку платежам, які військовополонені здійснюють на користь своїх утриманців, віддається перевага.

У будь-якому випадку військовополонені можуть, якщо держава, від якої вони залежать, дає на це згоду, робити розпорядження про здійснення виплат у своїй країні таким чином: держава, що тримає в полоні, надсилає зазначеній вище державі через державу-покровительку авізо, яке містить усю необхідну інформацію про військовополонених, одержувачів грошей, а також суму платежу, виражену у валюті держави, що тримає в полоні. Зазначене авізо підписують військовополонені та візує начальник табору. Держава, що тримає в полоні, записує відповідну суму на рахунок військовополоненого. Дебетовані таким чином суми держава, що тримає в полоні, зараховує в кредит держави, від якої залежать військовополонені.

Для застосування зазначених вище положень держава, що тримає в полоні, може скористатися типовими правилами, які викладено в додатку V до цієї Конвенції.

Стаття 64

Держава, що тримає в полоні, відкриває на кожного військовополоненого рахунок, який містить відомості, принаймні, про таке:

1. Суми, які належить виплатити військовополоненому, або ті, які він одержав як аванс у рахунок грошового забезпечення, плату за працю або з інших джерел; суми у валюті держави, що тримає в полоні, вилучені у військовополоненого; а також суми, вилучені у військовополоненого та конвертовані на його прохання у валюту зазначеної держави;

2. Кошти, видані військовополоненому готівкою, або в іншому аналогічному вигляді; виплати, здійснені від його імені та на його прохання; суми, переказані відповідно до третього абзацу статті 63.

Стаття 65

Біля кожного запису в рахунку військовополоненого ставляться підпис чи ініціали військовополоненого або довіреної особи, яка діє від його імені.

Військовополоненим завжди надають достатні можливості для ознайомлення зі станом своїх рахунків і для одержання копій цих рахунків, які також можуть бути перевірені представниками держави-покровительки під час відвідування ними табору.

Коли військовополонених переводять з одного табору до іншого, їхні особові рахунки супроводжують їх. У випадку передачі військовополонених від однієї держави, що тримає в полоні, до іншої, грошові суми, які їм належать, не конвертовані у валюту держави, що тримає в полоні, супроводжують їх також. На всі інші кошти, які залишаються на кредиті їхніх рахунків, вони одержують свідоцтво.

Заінтересовані сторони конфлікту можуть домовитися про повідомлення одна одній через визначені проміжки часу за посередництвом держави-покровительки даних про кошти, які є на рахунках військовополонених.

Стаття 66

Після закінчення перебування в полоні внаслідок звільнення військовополоненого або його репатріації, держава, що тримає в полоні, видає йому документ, підписаний уповноваженим на те офіцером цієї держави, із зазначенням кредитного сальдо, яке належить військовополоненому на той час. Держава, що тримає в полоні, також надсилає через державу-покровительку урядові, від якого залежать військовополонені, списки, що містять усі належні дані про всіх військовополонених, перебування яких у полоні закінчилося у зв'язку з репатріацією, звільненням, утечею або смертю чи в будь-який інший спосіб, зазначивши розмір їхнього кредитного сальдо. Кожний аркуш таких списків засвідчує вповноважений представник держави, що тримає в полоні.

Будь-яке із зазначених вище положень цієї статті може бути змінене за взаємною згодою будь-яких двох сторін конфлікту.

Держава, від якої залежить військовополонений, несе відповідальність за врегулювання з ним кредитного сальдо, яке йому належить від держави, що тримала в полоні, після закінчення строку його перебування в полоні.

Стаття 67

Аванси в рахунок грошових виплат, які видаються військовополоненим відповідно до статті 60, уважаються авансами, виданими від імені держави, від якої вони залежать. Такі аванси в рахунок грошових виплат, так само, як і виплати, що їх зазначена держава здійснює відповідно до третього абзацу статті 63 та статті 68, є предметом погодження між заінтересованими державами після закінчення бойових дій.

Стаття 68

Будь-яку вимогу військовополоненого стосовно компенсації у зв'язку з каліцтвом чи інвалідністю, що пов'язані з його працею, надсилають до держави, від якої залежить військовополонений, через державу-покровительку. Відповідно до статті 54, держава, що тримає в полоні, в усіх випадках видає військовополоненому документ, в якому зазначаються: характер каліцтва чи інвалідності, обставини, за яких це трапилося, та дані про медичне лікування чи госпіталізацію, які йому надавалися. Цей документ підписує вповноважений офіцер держави, що тримає в полоні, а медичні дані засвідчує лікар медичної служби.

Будь-які вимоги військовополоненого стосовно компенсації за особисті речі, гроші або цінності, конфісковані в нього державою, що тримає в полоні, у порядку, передбаченому статтею 18, і не повернуті йому під час його репатріації, або стосовно компенсації за збитки, що їх, як вважає військовополонений, він зазнав з вини держави, що тримає в полоні, чи будь-якого з її представників, також надсилають державі, від якої залежить військовополонений. Проте всі особисті речі, необхідні для військовополонених під час їхнього перебування в полоні, замінюють за рахунок держави, що тримає в полоні. Держава, що тримає в полоні, в усіх випадках видає їм документ, підписаний уповноваженим офіцером, із зазначенням причин, з яких ці речі, гроші або цінності не були повернуті. Копію такого документа надсилають державі, від якої залежить військовополонений, через Центральне агентство у справах військовополонених, зазначене в статті 123.

Розділ V

Зв'язок військовополонених із зовнішнім світом

Стаття 69

Одразу після того, як військовополонені потрапляють під її владу, держава, що тримає в полоні, повідомляє як самим військовополоненим, так і державам, від яких вони залежать, за посередництвом держави-покровительки, заходи, ужиті на виконання положень цієї частини. Вона також повідомляє заінтересованим сторонам про будь-які зміни цих заходів.

Стаття 70

Кожному військовополоненому відразу після взяття в полон або не пізніше, ніж через тиждень після прибуття до табору, навіть якщо це транзитний табір, а також у випадку хвороби або переведення до госпіталю чи до іншого табору, надають можливість надіслати безпосередньо своїй родині, з одного боку, а з іншого - до Центрального агентства у справах військовополонених, зазначеного в статті 123, поштову картку, написану, якщо це можливо, за зразком, наведеним у додатку до цієї Конвенції, з інформацією про взяття в полон, про стан свого здоров'я та поштову адресу. Такі картки надсилають якомога швидше, їхнє відправлення не можна затримувати під будь-яким приводом.

Стаття 71

Військовополоненим дозволено як надсилати, так й одержувати листи й поштові картки. Якщо держава, що тримає в полоні, визнає за необхідне обмежити кількість листів і поштових карток, що їх надсилає кожний військовополонений, це не повинно бути менше двох листів і чотирьох поштових карток на місяць без урахування карток з повідомленням про взяття в полон, передбачених у статті 70, написаних, якщо це можливо, за зразком, наведеним у додатку до цієї Конвенції. Інші обмеження можуть бути застосовані лише у випадку, коли держава-покровителька має підстави вважати, що це відповідає інтересам самих військовополонених, з огляду на труднощі перекладу, на які натрапить держава, що тримає в полоні, через неможливість залучення достатньої кількості кваліфікованих перекладачів для цензурування кореспонденції. Якщо необхідно обмежити кореспонденцію, адресовану військовополоненим, таке рішення може бути винесене лише державою, від якої залежать військовополонені, по можливості, на прохання держави, що тримає в полоні. Такі листи й поштові картки пересилають самим швидким способом, який є у держави, що тримає в полоні; забороняється невідправлення або затримування відправлення їх як дисциплінарне стягнення.

Військовополоненим, які тривалий час не одержують відомостей від родини, або не мають можливості листуватися з нею у звичайний спосіб, так само як і військовополоненим, що перебувають на великій відстані від своїх домівок, дозволяється надсилати телеграми, вартість яких або заносять на дебет їхнього рахунку, який має держава, що тримає в полоні, або сплачують вони самі грошми, що є в їхньому розпорядженні. Військовополонені також користуються такою можливістю у випадку нагальної потреби.

Як загальне правило кореспонденція військовополонених ведеться їхньою рідною мовою. Сторони конфлікту можуть дозволити листування також іншими мовами.

Мішки з кореспонденцією військовополонених повинні бути ретельно опечатані, позначені етикетками з точним описом їхнього вмісту та надіслані на адресу поштового відділення місця призначення.

Стаття 72

Військовополонені мають право одержувати поштою чи будь-якими іншими способами посилки, індивідуальні та колективні, які містять, зокрема, продукти харчування, одяг, медикаменти й предмети релігійного, освітнього або розважального характеру, які можуть задовольнити їхні потреби, зокрема книжки, предмети культу, наукове обладнання, екзаменаційні білети, музичні інструменти, спортивний інвентар і матеріали, що дозволяють військовополоненим продовжувати навчання або займатися мистецькою діяльністю.

Ці посилки в жодному випадку не звільняють державу, що тримає в полоні, від зобов'язань, які вона має відповідно до цієї Конвенції.

Єдиними обмеженнями стосовно цих посилок можуть бути лише ті, які будуть запропоновані державою-покровителькою в інтересах самих військовополонених або Міжнародним комітетом Червоного Хреста чи іншою організацією, яка надає допомогу військовополоненим - це стосується лише власних поштових відправлень військовополонених - у випадках надзвичайного перевантаження транспорту або системи зв'язку.

Умови відправлення індивідуальних та колективних посилок стають, якщо це необхідно, предметом спеціальних угод між заінтересованими державами, які в жодному випадку не можуть затримувати надходження до військовополонених посилок допомоги. Книжки не можна укладати до посилок з продуктами харчування та одягом. Медикаменти, як правило, пересилають у колективних посилках.

Стаття 73

За відсутності спеціальних угод між заінтересованими державами про порядок одержання та розподілу колективних посилок допомоги застосовують додані до цієї Конвенції правила стосовно колективних посилок.

Названі вище спеціальні угоди в жодному випадку не обмежують прав представників військовополонених на одержання ними колективних посилок, призначених для військовополонених, на розподіл та на розпорядження ними в інтересах військовополонених.

Ці угоди не обмежують також права контролювати розподіл колективних посилок серед адресатів, яке мають представники держави-покровительки, Міжнародного комітету Червоного Хреста чи будь-якої іншої організації, що надає допомогу військовополоненим та відповідає за відправку колективних посилок.

Стаття 74

Усі посилки допомоги, призначені для військовополонених, звільняються від митних та інших зборів.

Кореспонденція, посилки допомоги та дозволені грошові перекази, адресовані військовополоненим, або ті, які вони надсилають поштою чи безпосередньо, або через Інформаційне бюро, зазначене в статті 122, або через Центральне агентство у справах військовополонених, зазначене в статті 123, звільняються від усіх поштових зборів, як у країнах відправлення та призначення, так й у проміжних країнах.

Витрати з пересилки призначених для військовополонених посилок допомоги, які через свою вагу або з будь-якої іншої причини не можуть бути відправлені їм поштою, несе держава, що тримає в полоні, на всіх контрольованих нею територіях. Інші держави - учасниці Конвенції несуть витрати з пересилки на власних територіях.

За відсутності спеціальних угод між заінтересованими Сторонами, витрати з пересилки таких посилок, що не підпадають під дію зазначених вище пільг, сплачує сам відправник.

Високі Договірні Сторони намагаються зменшити, наскільки це можливо, тарифи на телеграми, які надсилають військовополонені або які надсилають їм.

Стаття 75

У випадку, коли військові операції перешкоджають заінтересованим державам виконувати покладений на них обов'язок забезпечувати транспортування посилок, зазначених у статтях 70, 71, 72 та 77, заінтересовані держави-покровительки, Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша організація, що її визнають сторони конфлікту, може взяти на себе забезпечення транспортування цих посилок відповідними засобами (залізницею, вантажними машинами, кораблями, чи літаками тощо). Із цією метою Високі Договірні Сторони намагаються надати ці транспортні засоби та дозволити їхній рух, зокрема, видаючи необхідні охоронні свідоцтва.

Ці транспортні засоби можна також використовувати для транспортування:

а) кореспонденції, списків та звітів, якими обмінюються Центральне агентство у справах військовополонених, зазначене в статті 123, та Національне бюро, зазначене в статті 122;

б) кореспонденції та звітів стосовно військовополонених, якими держава-покровителька, Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша організація, яка надає допомогу військовополоненим, обмінюються або зі своїми представниками, або зі сторонами конфлікту.

Ці положення жодним чином не обмежують права будь-якої сторони конфлікту організовувати інші транспортні засоби, якщо вона вважає за потрібне, і не перешкоджають видачі перепусток на взаємно погоджених умовах.

За відсутності спеціальних угод, витрати, пов'язані з використанням таких засобів транспортування, несуть пропорційно сторони конфлікту, чиї громадяни користуються такими послугами.

Стаття 76

Цензурування кореспонденції, яку надсилають або одержують військовополонені, здійснюють якомога швидше. Цензурування кореспонденції здійснюють лише держава-відправник і держава-одержувач, при цьому кожна з них здійснює цензурування лише раз.

Огляд посилок, призначених для військовополонених, не може здійснюватися в таких умовах, які можуть піддати псуванню товари, що в них знаходяться; за винятком посилок з друкованими або письмовими матеріалами, огляд здійснюється в присутності адресата або його товариша, який також є військовополоненим і якого він уповноважив належним чином. Вручення військовополоненим посилок, індивідуальних та колективних, не може затримуватися під приводом труднощів, пов'язаних із цензурою.

Будь-який наказ про заборону листування, який видають сторони конфлікту з політичних чи військових міркувань, може бути лише тимчасовим, а строк його чинності - якомога коротшим.

Стаття 77

Держави, що тримають у полоні, забезпечують усі можливості для передачі за посередництвом держави-покровительки або Центрального агентства у справах військовополонених, зазначеного в статті 123, актів, паперів та документів, які надсилаються військовополоненим або які надсилають військовополонені, зокрема доручень і заповітів.

У всіх випадках вони сприяють укладанню та виконанню цих документів від імені військовополонених, зокрема дозволяють їм консультуватися з юристом та вживають заходів для забезпечення засвідчення підписів військовополонених.

Розділ VI

Відносини між військовополоненими та властями

Глава I

Скарги військовополонених на умови полону

Стаття 78

Військовополонені мають право подавати військовим властям, від яких вони залежать, клопотання стосовно умов полону, яким їх піддають.

Вони також мають необмежене право звертатися через довірену особу чи, якщо вони вважають це необхідним, безпосередньо до представників держав-покровительок, щоб звернути їхню увагу на будь-які питання, з яких вони можуть мати скарги на свої умови полону.

Ці клопотання та скарги не обмежуються й не розглядаються частина квоти кореспонденції, зазначеної в статті 71. Вони повинні бути передані негайно. Навіть якщо вони визнані необґрунтованими, вони не можуть зумовлювати жодного покарання.

Довірені особи військовополонених можуть періодично надсилати представникам держав-покровительок доповіді про становище в таборах та потреби військовополонених.

Глава II

Представники військовополонених

Стаття 79

У всіх місцях, де перебувають військовополонені, за винятком місць, де є офіцери, військовополонені вільно, шляхом таємного голосування, обирають кожні шість місяців, а також у випадку наявності вакансій, представників військовополонених, яким доручається представляти їх перед військовими властями, державами-покровительками, Міжнародним комітетом Червоного Хреста й будь-якою іншою організацією, яка може допомагати їм. Ці представники військовополонених мають право бути переобраними.

У таборах для офіцерів та прирівняних до них осіб або в змішаних таборах представником військовополонених табору визнається офіцер, який є старшим за званням серед військовополонених. У таборах для офіцерів йому допомагають один чи більше консультантів, обраних офіцерами; у змішаних таборах його помічників обирають військовополонені, що не є офіцерами, зі свого середовища.

У трудових таборах для військовополонених розміщують військовополонених офіцерів того самого громадянства, щоб вони виконували адміністративні функції, покладені на військовополонених. Ці офіцери можуть бути обрані як представники військовополонених згідно з першим абзацом цієї статті. У такому випадку помічники представників військовополонених обираються з-поміж військовополонених, які не є офіцерами.

Кожний обраний представник військовополонених перед тим, як почати виконувати свої обов'язки, повинен бути затверджений державою, що тримає в полоні. Якщо держава, що тримає в полоні, відмовляється затвердити військовополоненого, обраного його товаришами, вона повинна повідомити державі-покровительці причину такої відмови.

В усіх випадках громадянство, мова та звичаї представника військовополонених повинні бути такими, як громадянство, мова та звичаї військовополонених, яких він представляє. Отже, військовополонені, що розподілені по різних секторах табору відповідно до їхнього громадянства, мови та звичаїв, мають у кожному секторі свого представника відповідно до викладених вище абзаців.

Стаття 80

Представники військовополонених підтримують фізичне, духовне та інтелектуальне благополуччя військовополонених.

Зокрема, у випадках, коли військовополонені вирішують організувати серед себе систему взаємодопомоги, ця організація буде належати до компетенції представника військовополонених на додаток до спеціальних обов'язків, покладених на нього іншими положеннями цієї Конвенції.

Представники військовополонених не несуть відповідальності лише з причини їхніх обов'язків за будь-які правопорушення, скоєні військовополоненими.

Стаття 81

Представників військовополонених не примушують виконувати будь-яку іншу роботу, якщо через це буде утруднене виконання їхніх обов'язків.

Представники військовополонених можуть призначати потрібних їм помічників зі складу військовополонених. Їм надаються всі практичні можливості, зокрема певна свобода пересування, необхідна для виконання їхніх обов'язків (відвідання робочих команд, одержання посилок допомоги тощо).

Представникам військовополонених дозволено відвідувати приміщення, в яких тримають військовополонених, а кожний військовополонений має право безперешкодно консультуватися зі своїм представником військовополонених.

Представникам військовополонених також надають усі можливості для обміну інформацією за допомогою пошти й телеграфу з властями, які тримають у полоні, з державами-покровительками, з Міжнародним комітетом Червоного Хреста та їхніми представниками, зі змішаними медичними комісіями, а також з організаціями, які надають допомогу військовополоненим. Представники військовополонених з робочих команд користуються такими самими можливостями стосовно обміну інформацією з представниками військовополонених основного табору. Такі обміни інформацією не є обмеженими й не вважаються частиною квоти, зазначеної в статті 71.

Тим представникам військовополонених, яких переміщують до іншого місця, дають відповідний час, щоб вони ознайомили своїх наступників з поточними справами.

У випадку усунення представника військовополонених про причини цього повідомляють державі-покровительці.

Глава III

Кримінальні й дисциплінарні санкції

I Загальні положення

Стаття 82

Військовополонений підпорядковується законам, статутам і наказам, які є чинними у збройних силах держави, що тримає в полоні; остання є виправданою в уживанні юридичних або дисциплінарних заходів стосовно будь-якого скоєного військовополоненим порушення таких законів, статутів або наказів. Однак не дозволяються будь-яке судочинство або санкції, які суперечать положенням цієї глави.

Якщо будь-який закон, статут чи наказ держави, що тримає в полоні, визначає дії, учинені військовополоненим, як карані, тоді як такі самі дії не були б караними, якби їх здійснила особа зі складу військ держави, що тримає в полоні, то такі дії спричиняють лише дисциплінарні стягнення.

Стаття 83

Під час вирішення питання про те, якими - судовими чи дисциплінарними - повинні бути процесуальні дії стосовно правопорушення, що, як стверджується, учинене військовополоненим, держава, що тримає в полоні, забезпечує таке становище, при якому компетентні органи виявляють якомога більшу поблажливість і вживають, по можливості, дисциплінарних, а не судових заходів.

Стаття 84

Військовополоненого судить лише військовий суд, якщо чинне законодавство держави, що тримає в полоні, не містить чітко викладеного дозволу цивільним судам судити особу зі складу збройних сил держави, що тримає в полоні, за такий самий злочин, що, як стверджується, був скоєний військовополоненим.

За жодних обставин військовополоненого не може судити будь-який суд, який не надає необхідних загальновизнаних гарантій незалежності й безсторонності й, зокрема, судова процедура якого не забезпечує підсудному прав та засобів захисту, передбачених у статті 105.

Стаття 85

Військовополонені, яких переслідують судовим порядком відповідно законодавства держави, що тримає в полоні, за діяння, учинені ними до взяття в полон, користуються, навіть у випадку засудження, пільгами цієї Конвенції.

Стаття 86

Жодний військовополонений не може бути покараний більше одного разу за одне й те саме діяння або за одним і тим самим обвинуваченням.

Стаття 87

Військові власті й суди держави, що тримає в полоні, не можуть застосовувати до військовополонених будь-яких інших покарань, крім тих, які передбачено за такі самі правопорушення для осіб зі складу збройних сил зазначеної держави, які вчинили такі самі діяння.

Під час призначення покарання військові суди або власті держави, що тримає в полоні, максимально враховують той факт, що підсудний, не будучи громадянином держави, що тримає в полоні, не пов'язаний з нею жодним обов'язком бути вірним їй і що він знаходиться під її владою внаслідок обставин, не залежних від його волі. Зазначені суди чи військові власті мають можливість пом'якшити покарання, призначене за правопорушення, в якому обвинувачують військовополоненого, і, отже, не зобов'язані дотримуватися передбаченого законом мінімуму цього покарання.

Будь-які колективні покарання за індивідуальні діяння, тілесні покарання, тримання в приміщеннях без денного світла та взагалі будь-які види тортур або прояви жорстокості заборонено.

Держава, що тримає в полоні, не може позбавити жодного військовополоненого його звання або можливості носити відмітні знаки.

Стаття 88

До офіцерів, унтер-офіцерів та солдатів, які є військовополоненими й відбувають дисциплінарне стягнення або кримінальне покарання, не застосовується більш суворий режим, ніж той, який застосовується у випадку накладення такого самого стягнення або покарання на осіб, які мають такі самі звання, із числа збройних сил держави, що тримає в полоні.

Жінок-військовополонених не засуджують до більш суворих покарань і не застосовують до них більш суворого режиму під час відбування покарання, ніж до тих жінок зі складу збройних сил держави, що тримає в полоні, які відбувають покарання за таке саме порушення.

У жодному випадку жінок-військовополонених не засуджують до більш суворого покарання і не застосовують до них більш суворого режиму під час відбуття покарання, ніж режим, що його застосовують у випадку покарання за аналогічні правопорушення чоловіків зі складу збройних сил держави, що тримає в полоні.

Після відбуття військовополоненими накладених на них дисциплінарних стягнень або кримінальних покарань з ними не поводяться інакше, ніж з іншими військовополоненими.

II Дисциплінарні стягнення

Стаття 89

На військовополонених накладають такі дисциплінарні стягнення:

1. Штраф у розмірі не більше 50 % авансу в рахунок грошового забезпечення й оплати за роботу, які в іншому випадку військовополонений одержав би відповідно до положень статей 60 та 62 протягом строку, що не перевищує 30 днів.

2. Позбавлення пільг, наданих додатково до передбачених цією Конвенцією.

3. Позачергові наряди тривалістю не більше двох годин на день.

4. Арешт.

Зазначене в пункті 3 стягнення до офіцерів не застосовують.

У жодному випадку дисциплінарні стягнення не повинні бути негуманними, жорстокими або небезпечними для життя військовополонених.

Стаття 90

Тривалість одного покарання в жодному випадку не може перевищувати 30 днів. Будь-який строк перебування військовополоненого під вартою в очікуванні слухання у справі про дисциплінарне порушення або винесення вироку чи дисциплінарного стягнення віднімається від загального строку покарання, призначеного військовополоненому.

Передбачений вище максимальний строк, що становить 30 днів, не може бути перевищений, навіть якщо військовополонений є відповідальним за кілька порушень у той самий час, коли йому призначають строк покарання, незалежно від того, чи ці порушення пов'язані між собою, чи ні.

Період між моментом винесення рішення про накладення дисциплінарного стягнення й до його виконання не перевищує одного місяця.

Коли на військовополоненого накладають нове дисциплінарне стягнення, тоді між виконанням будь-яких двох стягнень повинно минути, принаймні, три доби, якщо тривалість одного з них становить десять чи більше днів.

Стаття 91

Утеча військовополоненого вважається такою, що вдалась, якщо:

1. Він приєднався до збройних сил держави, від якої він залежить, або до збройних сил союзної з нею держави.
2. Він залишив територію, яка перебуває під контролем держави, що тримає в полоні, або союзної з нею держави.
3. Він потрапив на судно, яке плаває під прапором держави, від якої він залежить, або союзної з нею держави, що перебуває в територіальних водах держави, що тримає в полоні, за умови, що це судно не знаходиться під контролем останньої.

Військовополонені, які після втечі, удалої в значенні цієї статті, знову потрапляють у полон, не несуть будь-якого покарання за попередню втечу.

Стаття 92

Військовополонений, який намагається втекти і якого спіймано до здійснення втечі, удалої в значенні статті 91, підлягає за цю дію лише дисциплінарному стягненню, навіть у випадку рецидиву.

Спійманого військовополоненого без зволікання передають відповідним військовим властям.

Однак незважаючи на четвертий абзац статті 88, військовополонені, покарані внаслідок невдалої втечі, можуть бути піддані особливому нагляду. Такий нагляд не повинен негативно впливати на стан їхнього здоров'я, повинен здійснюватися в таборі для військовополонених і не повинен спричиняти позбавлення жодної з гарантій, наданих їм цією Конвенцією.

Стаття 93

Втеча або спроба втечі, навіть якщо це повторне порушення, не вважається обставиною, що обтяжує відповідальність, військовополонений притягається до суду за правопорушення, яке він учинив під час втечі або спроби втечі.

Згідно з принципом, викладеним у статті 83, правопорушення, які вчинені військовополоненими з єдиною метою полегшити собі втечу і які не спричиняють жодних насильницьких дій проти життя або здоров'я, наприклад злочини проти суспільної власності, крадіжка без наміру збагатитися, виготовлення або використання фальшивих документів, носіння цивільного одягу, спричиняють лише дисциплінарні стягнення.

На військовополонених, які є співучасниками втечі або спроби втечі, накладають за це лише дисциплінарне стягнення.

Стаття 94

Якщо військовополоненого, який здійснив утечу, спіймано, то про повідомляють державі, від якої він залежить, у порядку, передбаченому статтею 122, якщо раніше було повідомлено про його втечу.

Стаття 95

Військовополонений, якого обвинувачують у порушенні дисципліни, не підлягає ув'язненню до слухання справи, якщо особа зі складу збройних сил держави, що тримає в полоні, підлягала б такому ув'язненню, якби її обвинувачували в скоєнні подібного порушення, або якщо це є необхідним в інтересах підтримання порядку й дисципліни в таборі.

Будь-який строк, протягом якого військовополонений є ув'язненим, чекаючи розгляду порушення дисципліни, зменшують до абсолютного мінімуму, і він не може перевищувати 14 днів.

Положення статей 97 та 98 цієї глави застосовуються до військовополонених, які є ув'язненими, чекаючи розгляду порушень дисципліни.

Стаття 96

Дії, які є порушенням дисципліни, розслідують негайно.

Без завдання шкоди компетенції судів та вищих військових властей дисциплінарне стягнення може бути накладене лише офіцером, який має дисциплінарні повноваження як начальник табору, або відповідальним офіцером, який його заміщає або якому він передав свої дисциплінарні повноваження.

У жодному випадку такі повноваження не можуть бути передані військовополоненому або не можуть здійснюватися військовополоненим.

До винесення рішення про накладення будь-якого дисциплінарного стягнення обвинуваченому надають точну інформацію про порушення, в яких його обвинувачують, та дають можливість пояснити свою поведінку й захищатися. Йому дозволяється, зокрема, викликати свідків та за необхідності вдаватися до послуг кваліфікованого перекладача. Рішення повідомляють обвинуваченому військовополоненому та представнику військовополонених.

Начальник табору веде реєстр накладених дисциплінарних стягнень; цей реєстр є відкритим для перевірки представниками держави-покровительки.

Стаття 97

Військовополонених за жодних обставин не переводять для відбуття дисциплінарних стягнень до пенітенціарних установ (в'язниць, каторжних в'язниць, тюрем для засуджених злочинців тощо).

Усі приміщення для відбування дисциплінарних стягнень повинні відповідати санітарним вимогам, викладеним у статті 25. Відповідно до статті 29 військовополонений, що відбуває дисциплінарне стягнення, повинен мати змогу дотримуватися особистої гігієни.

Офіцерів та осіб, що мають такий самий статус, не тримають в одних і тих самих приміщеннях з унтер-офіцерами чи рядовими.

Жінок-військовополонених, які відбувають дисциплінарні стягнення, тримають у приміщеннях окремо від чоловіків-військовополонених і під безпосереднім наглядом жінок.

Стаття 98

Військовополонений, який відбуває дисциплінарне стягнення у формі тримання під арештом, продовжує користуватися перевагами, що передбачені положеннями цієї Конвенції, крім тих, які є не застосовними через сам факт тримання під арештом. Військовополоненого в жодному випадку не позбавляють переваг, передбачених статтями 78 та 126.

Військовополонений, на якого накладено дисциплінарне стягнення, не може бути позбавлений привілеїв, закріплених за його званням.

Військовополоненим, на яких накладено дисциплінарне стягнення, дозволено щоденно робити фізичні вправи та перебувати на свіжому повітрі протягом не менше двох годин.

Їм дозволено, на їхнє прохання, щоденно проходити медичний огляд. Вони отримують необхідну за станом їхнього здоров'я медичну допомогу, а за необхідності їх переводять до табірної лазарету чи до госпіталю.

Їм дозволено читати й писати, а також надсилати та одержувати листи. Проте видачу їм посилок та грошових переказів може бути відкладено до завершення покарання; протягом цього часу посилки знаходяться в розпорядженні представника військовополонених, який передає до лазарету швидкопсувні речі, що знаходяться в таких посилках.

III Судовий процес

Стаття 99

Жодного військовополоненого не можна передавати до суду або засуджувати за дію, яка не заборонена законодавством держави, що тримає в полоні, або міжнародним правом, чинним на момент здійснення цієї дії.

Не можна чинити будь-якого морального чи фізичного тиску на військовополоненого, щоб примусити його визнати себе винним у порушенні, в якому його обвинувачують.

Жодного військовополоненого не можна визнати винним, якщо йому не було надано можливості захищатися в суді та допомоги кваліфікованого захисника чи консультанта.

Стаття 100

Військовополоненим та державам-покровителькам якомога швидше повідомляють про правопорушення, за які передбачено смертну кару законодавством держави, що тримає в полоні.

У подальшому за жодне інше правопорушення не може бути встановлено смертної кари без згоди на це держави, від якої залежать військовополонені.

Смертний вирок військовополоненому виносять лише у випадку, коли відповідно до другого абзацу статті 87 увагу суду було звернено на той факт, що, оскільки підсудний не є громадянином держави, що тримає в полоні, він не пов'язаний з нею обов'язком бути вірним їй і що він знаходиться під її владою внаслідок обставин, не залежних від його волі.

Стаття 101

Якщо військовополоненому винесено смертний вирок, то його не виконують до закінчення строку, що становить, принаймні, шість місяців з дати одержання державою-покровителькою за зазначеною нею адресою докладного повідомлення, передбаченого в статті 107.

Стаття 102

Вирок стосовно будь-якого військовополоненого вважається законним лише тоді, коли його виносять ті самі суди й за тією самою процедурою, що встановлені для осіб зі складу збройних сил держави, що тримає в полоні, та, крім того за умови дотримання положень цієї глави.

Стаття 103

Судові розслідування стосовно військовополоненого проводять настільки швидко, наскільки це дозволяють обставини, й так, щоб судовий процес відбувся якомога скоріше. Військовополоненого, який очікує суду, не тримають під вартою, якщо такий самий захід не застосували б до особи зі складу збройних сил держави, що тримає в полоні, якби вона обвинувачувалася в подібному порушенні, або якщо це є необхідним в інтересах національної безпеки. За жодних обставин тримання під арештом не перевищує тримісячного строку.

Будь-який період перебування військовополоненого під вартою в очікуванні суду віднімають від загального строку покарання, призначеного військовополоненому, та беруть до уваги під час винесення вироку.

Положення статей 97 та 98 цієї глави застосовують до військовополоненого під час його перебування під вартою в очікуванні суду.

Стаття 104

У будь-якому випадку, коли держава, що тримає в полоні, прийняла рішення розпочати судовий процес проти військовополоненого, вона повідомляє про це державі-покровительці якомога швидше, принаймні за три тижні до початку суду. Відлік цього тритижневого строку починається з дня одержання державою-покровителькою такого повідомлення за адресою, яку вона попередньо повідомила державі, що тримає в полоні.

Зазначене повідомлення містить таку інформацію:

1. Прізвище та ім'я військовополоненого, його звання, армійський, полковий, особовий чи серійний номер, дату народження, професію, якщо вона є.
2. Місце інтернування або ув'язнення.
3. Детальний виклад обвинувачення чи обвинувачень, висунутих військовополоненому, із зазначенням застосованих юридичних положень закону.
4. Найменування суду, який буде слухати справу, а також дату й місце, призначені для початку судового слухання.

Таке саме повідомлення держава, що тримає в полоні, надсилає представнику військовополонених.

Якщо до початку судового слухання не подано доказів, що держава-покровителька, військовополонений та відповідний представник військовополонених одержали зазначене вище повідомлення, принаймні, за три тижні до початку судового слухання, то судове слухання не може бути проведене й повинно бути відкладене.

Стаття 105

Військовополонений має право користуватися допомогою одного зі своїх товаришів-полонених, мати захист кваліфікованого адвоката або радника на власний вибір, викликати до суду свідків, та, якщо він вважає це необхідним, користуватися послугами компетентного перекладача. Держава, що тримає в полоні, інформує його про ці права завчасно, до початку слухання справи.

Якщо військовополонений не вибрав собі захисника, то держава-покровителька знаходить йому адвоката, маючи для цього у своєму розпорядженні, принаймні, один тиждень. На прохання держави-покровительки, держава, що тримає в полоні, передає їй список кваліфікованих осіб, які можуть забезпечити захист. У випадку, коли ні військовополонений, ні держава-покровителька не вибрали захисника, держава, що тримає в полоні, призначає кваліфікованого адвоката для здійснення захисту.

Адвокат, який здійснює захист від імені військовополоненого, має у своєму розпорядженні, принаймні, два тижні до початку слухання справи, а також необхідні можливості для підготовки захисту обвинуваченого. Він може, зокрема, вільно відвідувати обвинуваченого та розмовляти з ним без свідків. Він може також розмовляти з усіма свідками захисту, зокрема з військовополоненими. Йому надаються такі можливості до закінчення строку оскарження вироку.

За певний, достатньо тривалий час до початку слухання справи, обвинувачений військовополонений одержує мовою, яку він розуміє, подробиці обвинувачення, а також ті документи, які зазвичай доводять до відома обвинуваченого згідно із законами, які є чинними у збройних силах держави, що тримає в полоні. Таку саму інформацію за тих самих обставин передають адвокату, який здійснює захист від імені військовополоненого.

Представники держави-покровительки мають право бути присутніми під час розгляду справи, якщо у виключних випадках справу не розглядають на закритому засіданні в інтересах державної безпеки. У таких випадках держава, що тримає в полоні, повідомляє про це відповідним чином державі-покровительці.

Стаття 106

Кожний військовополонений так само, як й особи зі складу збройних сил держави, що тримає в полоні, має право подавати апеляційну чи касаційну скаргу на будь-який винесений йому вирок або прохати перегляду справи. Йому надають повну інформацію про його право на оскарження вироку та про строк, протягом якого він може це зробити.

Стаття 107

Інформацію про будь-який вирок, винесений військовополоненому, негайно доводять до відома держави-покровительки у вигляді короткого повідомлення, в якому також зазначають, чи має військовополонений право подавати апеляційну або касаційну скаргу на винесений йому вирок або прохати про перегляд справи. Таку саму інформацію надсилають відповідному представнику військовополонених. Також її надсилають самому військовополоненому мовою, яку він розуміє, якщо вирок не було оголошено в його присутності. Держава, що тримає в полоні, також негайно повідомляє державі-покровительці про рішення військовополоненого скористатися своїм правом на апеляцію чи відмовитися від нього.

Крім того, у випадку, коли військовополоненого нарешті засуджено або коли судом першої інстанції його засуджено до смертної кари, держава, що тримає в полоні, якомога скоріше надсилає державі-покровительці детальне повідомлення, яке містить:

1. Точний текст вироку.

2. Короткий звіт про попереднє слідство та про слухання справи, в якому, зокрема, наголошують на елементах обвинувачення та захисту.

3. Повідомлення, у відповідних випадках, про місце, в якому військовополонений буде відбувати покарання.

Передбачені в попередніх абзацах повідомлення надсилають державі-покровительці на адресу, яку вона попередньо повідомила державі, що тримає в полоні.

Стаття 108

Військовополонені відбувають покарання, до яких вони були засуджені за вироками, що набрали законної сили, у тих самих закладах та в тих самих умовах, що й особи зі складу збройних сил держави, що тримає в полоні. Ці умови в усіх випадках повинні відповідати вимогам збереження здоров'я та гуманності.

Жінку-військовополонену, якій було винесено такий вирок, тримають в окремому приміщенні під наглядом жіночого персоналу.

У будь-якому випадку військовополонені, засуджені до покарання з позбавленням волі, мають переваги, передбачені статтями 78 та 126 цієї Конвенції. Крім того, вони мають право одержувати й відправляти кореспонденцію, одержувати, принаймні, одну посилку-допомогу на місяць, регулярно перебувати на свіжому повітрі; отримувати необхідну за станом їхнього здоров'я медичну допомогу, а також духовну допомогу, яку вони можуть захотіти отримати. Покарання, які можуть застосуватися до них, повинні відповідати положенням третього абзацу статті 87.

Частина IV

Закінчення перебування в полоні

Розділ I

Безпосередня репатріація та госпіталізація в нейтральній країні

Стаття 109

З урахуванням положень третього абзацу цієї статті, сторони конфлікту зобов'язані, відповідно до першого абзацу наступної статті, відправляти на батьківщину тяжко хворих і тяжко поранених військовополонених, незалежно від їхнього звання та їхньої кількості, після того, як стан їхнього здоров'я буде доведено до такого, що дозволить перевезення.

Упродовж бойових дій сторони конфлікту намагаються за сприяння заінтересованих нейтральних держав організувати госпіталізацію в нейтральних країнах хворих та поранених військовополонених, про яких ідеться в другому абзаці наступної статті. Вони можуть, крім того, укладати угоди з метою репатріації або інтернування в нейтральній країні здорових військовополонених, які вже тривалий час перебувають у полоні.

Жодний поранений або хворий військовополонений, придатний для репатріації відповідно до першого абзацу цієї статті, не може бути репатрійований під час бойових дій усупереч його бажанню.

Стаття 110

Безпосередній репатріації підлягають:

1. Невиліковні поранені та хворі, розумова чи фізична придатність яких видається такою, що суттєво погіршилась.

2. Поранені та хворі, які, на думку лікарів, імовірно, не одужають протягом року, стан яких потребує догляду та розумова чи фізична придатність яких видається такою, що суттєво погіршилась.

3. Поранені та хворі, які одужали, але розумова чи фізична придатність яких видається такою, що суттєво погіршилася надовго.

У нейтральній країні можуть бути госпіталізовані:

1. Поранені та хворі, одужання яких можна очікувати протягом року з дати поранення або з початку хвороби, якщо лікування в нейтральній країні могло б збільшити перспективи більш достовірного й швидкого одужання.

2. Військовополонені, розумовому або фізичному здоров'ю яких, на думку лікарів, серйозно загрожує дальше перебування в полоні, але госпіталізація яких у нейтральній країні могла б усунути таку загрозу.

Умови, яким військовополонені, госпіталізовані в нейтральній країні, повинні відповідати для отримання дозволу на їхню репатріацію, так само, як і їхній статус, установлюють за домовленістю між відповідними державами. Зазвичай репатріації підлягають госпіталізовані в нейтральній країні військовополонені, які належать до таких категорій:

1. Ті, стан здоров'я яких погіршився настільки, що відповідає умовам, визначеним для безпосередньої репатріації.

2. Ті, розумові чи фізичні можливості яких залишилися, навіть після лікування, значно погіршеними.

Якщо між відповідними сторонами конфлікту немає спеціальних угод про визначення тих випадків інвалідності чи хвороби, наслідком яких є безпосередньо репатріація або госпіталізація в нейтральній країні, такі випадки встановлюються згідно з принципами, викладеними в типовій угоді про безпосередню репатріацію та госпіталізацію в нейтральних країнах поранених та хворих військовополонених, а також у Положенні про змішані медичні комісії, доданому до цієї Конвенції.

Стаття 111

Держава, що тримає в полоні, держава, від якої військовополонені залежать, а також нейтральна держава, яку погодили ці дві держави, намагаються укласти угоди, що будуть давати змогу інтернувати військовополонених на території зазначеної нейтральної держави до припинення бойових дій.

Стаття 112

На початку бойових дій призначають змішані медичні комісії для огляду поранених та хворих військовополонених і для прийняття всіх необхідних рішень стосовно них. Призначення, обов'язки та діяльність цих комісій повинні відповідати Положенню, доданому до цієї Конвенції.

Однак військовополонені, які, на думку медичних властей держави, що тримає в полоні, є явно тяжкопораненими або тяжкохворими, можуть бути репатрійовані без обов'язкового огляду змішаною медичною комісією.

Стаття 113

Крім військовополонених, визначених медичними властями держави, що тримає в полоні, право на огляд змішаною медичною комісією, передбаченою в попередній статті, мають поранені або хворі військовополонені, які належать до категорій, перелік яких наведено нижче:

1. Поранені та хворі, рекомендовані терапевтом чи хірургом, який є їхнім співвітчизником або громадянином держави, що є стороною конфлікту й союзницею держави, від якої залежать зазначені військовополонені, і який виконує свої обов'язки в таборі.

2. Поранені та хворі, рекомендовані представником військовополонених.

3. Поранені та хворі, рекомендовані державою, від якої вони залежать, або організацією, яку належним чином визнає зазначена держава і яка надає допомогу військовополоненим.

Однак військовополонені, які не належать до жодної з трьох зазначених вище категорій, можуть бути оглянуті змішаною медичною комісією, але тільки після того, як будуть оглянуті особи, що належать до зазначених категорій.

Терапевт або хірург, що є співвітчизниками військовополонених, які з'являються для огляду змішаною медичною комісією, а також їхній представник мають право бути присутніми під час цього огляду.

Стаття 114

Військовополонені - жертви нещасних випадків, якщо ушкодження не завдано самому собі умисно, користуються положеннями цієї Конвенції стосовно репатріації чи госпіталізації в нейтральній країні.

Стаття 115

Жодний військовополонений, на якого накладено дисциплінарне стягнення і який є прийнятним для репатріації чи госпіталізації в нейтральній країні, не може бути затриманий на тій підставі, що він не відбув цього стягнення.

Військовополонені, яких тримають під вартою у зв'язку із судовим переслідуванням або засудженням і які підлягають репатріації або госпіталізації в нейтральній країні, за згодою держави, що тримає в полоні можуть бути репатрійовані або госпіталізовані до закінчення судового процесу або завершення покарання.

Сторони конфлікту повідомляють одна одній прізвища тих, кого будуть тримати під вартою до закінчення судового процесу або завершення покарання.

Стаття 116

Витрати на репатріацію військовополонених або перевезення їх до нейтральної країни починаючи з кордону держави, що тримає в полоні, бере на себе держава, від якої ці військовополонені залежать.

Стаття 117

Жодна репатрійована особа не може бути використана на дійсній військовій службі.

Розділ II

Звільнення та репатріація військовополонених після закінчення воєнних дій

Стаття 118

Військовополонених звільняють і репатріюють без зволікання після закінчення бойових дій.

За відсутності умов із цього питання в будь-якій угоді, укладеній сторонами конфлікту для припинення бойових дій, або за відсутності такої угоди кожна з держав, що тримають у полоні, самостійно складає та без зволікання виконує план репатріації відповідно до принципу, викладеного в попередньому абзаці.

В обох випадках військовополоненим повідомляють про вжиті заходи.

Витрати на репатріацію військовополонених у всіх випадках справедливо розподіляють між державою, що тримає в полоні, та державою, від якої ці військовополонені залежать. Розподіл здійснюють з дотриманням таких принципів:

а) якщо обидві ці держави мають спільний кордон, то витрати на репатріацію військовополонених починаючи з кордону держави, що тримає в полоні, бере на себе держава, від якої ці військовополонені залежать;

б) якщо обидві ці держави не мають спільного кордону, то держава, що тримає в полоні, бере на себе витрати на транспортування військовополонених власною територією до кордону або до самого близького до території держави, від якої ці військовополонені залежать, порту посадки. Відповідні сторони домовляються між собою про справедливий розподіл решти витрат, пов'язаних з репатріацією. Укладення такої угоди в жодному випадку не виправдовує будь-якого зволікання в репатріації військовополонених.

Стаття 119

Репатріація здійснюється в умовах, подібних до тих, що встановлені в статтях 46 - 48 цієї Конвенції для переміщення військовополонених, та з урахуванням статті 118 і положень таких абзаців.

Під час репатріації цінні речі, вилучені у військовополонених відповідно до статті 18, та іноземну валюту, яку не було конвертовано у валюту держави, що тримає в полоні, повертають їм. Цінні речі та іноземну валюту, що з будь-яких причин не були повернуті військовополоненим під час їхньої репатріації, передають Інформаційному бюро, зазначеному в статті 122.

Військовополоненим дозволяється взяти із собою особисті речі, будь-яку кореспонденцію та посилки, які надійшли на їхню адресу. Вага такого багажу, якщо цього вимагатимуть обставини репатріації, може бути обмежена тією вагою, яку військовополонений спроможний нормально нести. В усіх випадках кожному військовополоненому дозволяється взяти із собою, принаймні, 25 кг.

Інші особисті речі військовополоненого, якого репатріюють, залишають на зберігання державі, що тримає в полоні, яка пересилає їх військовополоненому відразу після укладення з державою, від якої військовополонений залежить, угоди про умови транспортування та оплату пов'язаних з цим витрат.

Військовополонені, стосовно яких здійснюється кримінальне переслідування за злочин, що переслідується за обвинувальним актом, можуть бути затримані до закінчення суду, а якщо необхідно, то до завершення покарання. Таке саме положення застосовується й до військовополонених, засуджених за злочин, що переслідується за обвинувальним актом.

Сторони конфлікту повідомляють одна одній прізвища будь-яких військовополонених, яких тримають під вартою до закінчення суду або до завершення покарання.

Сторони конфлікту домовляються про створення комісій для розшуку військовополонених, які розосереджені по всій країні, та для забезпечення їхньої репатріації з якомога меншою затримкою.

Розділ III Смерть військовополонених

Стаття 120

Заповіти військовополонених складають так, щоб вони відповідали вимогам визнання їх дійсними згідно з вимогами законодавства країни їхнього походження, яка буде вживати заходів для повідомлення цих вимог державі, що тримає в полоні. На прохання військовополоненого та в усіх випадках після їхньої смерті заповіт передають без зволікання державі-покровительці, а одну засвідчену копію надсилають до Центрального агентства у справах військовополонених.

Свідчення про смерть, складені за формою, яку наведено в додатку до цієї Конвенції, або засвідчені відповідальним офіцером списки всіх військовополонених, які померли в полоні, якомога швидше передають до Довідкового агентства у справах військовополонених, створеного відповідно до статті 122. Свідчення про смерть і засвідчені списки містять усі дані про особу, як це визначено в статті 17, а також про дату й місце смерті, причину смерті, дату й місце поховання та всі дані, необхідні для ідентифікації місця поховання.

Похованню або кремації передуює медичний огляд тіла для підтвердження смерті й складання акту, й, за необхідності, для встановлення особи померлого.

Власті, що тримають у полоні, дбають про те, щоб ті військовополонені, які померли в полоні, були поховані гідно, та, якщо це можливо, за обрядами релігії, до якої вони належали, а також про те, щоб місця поховання померлих оберігалися, були доглянуті й позначені так, щоб їх завжди можна було знайти. Якщо це можливо, померлих, які були військовополоненими та яких тримала в полоні одна й та сама держава, ховають в одному місці.

Померлих військовополонених ховають в окремих могилах, якщо непереборні обставини не змушують ховати їх у братській могилі. Тіла піддають кремації лише з нагальних потреб гігієни, з огляду на релігію померлого або згідно з висловленим бажанням померлого стосовно цього. У випадку кремації цей факт зазначається у свідоцтві про смерть разом з поясненням мотивів.

Щоб могили можна було завжди розшукати, усі дані про факти й місця поховання реєструє Служба місць поховання, створена державою, що тримає полоні. Переліки місць поховання та дані про військовополонених, похованих на кладовищах та в інших місцях, передають державі, від якої залежали ці військовополонені. Відповідальність за догляд за могилами та за реєстрацію всіх подальших переміщень тіл покладається на державу, яка контролює цю територію, якщо вона є стороною цієї Конвенції. Ці положення стосуються також праху, який зберігається Службою місць поховання доти, доки не буде вирішено долю цих останків згідно з побажанням батьківщини військовополонених.

Стаття 121

З приводу кожного випадку смерті чи тяжкого поранення військовополоненого, які спричинені або стосовно яких є підозра, що вони спричинені вартовим, іншим військовополоненим чи будь-якою іншою особою, а також з приводу кожного випадку смерті з невідомих причин, держава, що тримає в полоні, негайно розпочинає офіційне слідство.

Про це також негайно повідомляють державі-покровительці. Звіт з показаннями свідків, особливо військовополонених, надсилають тій самій державі-покровительці.

Якщо розслідуванням встановлено провину однієї чи більш, ніж однієї особи, то держава, що тримає в полоні, уживає всіх необхідних заходів для переслідування судовим порядком винної особи чи винних осіб.

Частина V

Інформаційне бюро й товариства допомоги

військовополоненим

Стаття 122

На початку конфлікту й у всіх випадках окупації кожна зі сторін конфлікту засновує офіційне Інформаційне бюро у справах військовополонених, які перебувають під її владою. Нейтральні держави або держави, що не воюють, стосовно яких є припущення, що вони прийняли на своїй території осіб, що належать до однієї з категорій, зазначених у статті 4, стосовно цих осіб уживають таких самих заходів. Відповідна держава стежить за тим, щоб Інформаційне бюро у справах військовополонених мало у своєму розпорядженні необхідні приміщення, обладнання та персонал для забезпечення його ефективною діяльністю. Держава має право використовувати військовополонених для роботи й цьому бюро за умов, визначених тією частиною даної Конвенції, яка стосується праці військовополонених.

В якомога коротший строк кожна зі сторін конфлікту передає своєму Інформаційному бюро всі відомості, зазначені в четвертому, п'ятому та шостому абзацах цієї статті, про кожну особу з боку супротивника, яка потрапила до неї в полон та належить до однієї із зазначених у статті 4 категорій. Нейтральні держави або держави, що не воюють, стосовно осіб цих категорій, яких вони прийняли на своїй території, діють так само.

За посередництвом, з одного боку, держав-покровительок, та, з іншого боку, Центрального агентства, зазначеного в статті 123, бюро негайно надсилає в якомога швидший способом ці відомості відповідним державам.

Ця інформація дає можливість швидко поінформувати самих близьких родичів. З урахуванням положень статті 17, інформація повинна включати, наскільки це можливо для Інформаційного бюро, стосовно кожного військовополоненого його прізвище, ім'я, звання, армійський, полковий, особовий чи серійний номер, місце та повну дату народження, зазначення держави, від якої він залежить, ім'я батька, дівоче прізвище матері, ім'я та адресу особи, яку слід поінформувати, а також адресу, на яку можна надіслати кореспонденцію для військовополоненого.

Інформаційне бюро одержує від різних відповідних органів відомості про всі випадки переміщення, звільнення, репатріації, втечі, госпіталізації, смерті й передає такі відомості в порядку, передбаченому вище в третьому абзаці.

Так само регулярно, якщо можливо щотижня, передають відомості про стан здоров'я тяжко поранених або хворих військовополонених.

До обов'язків Інформаційного бюро також входить надання відповідей на всі надіслані йому запити стосовно військовополонених, зокрема тих, які померли в полоні, а також здійснення будь-яких запитів, необхідних для одержання інформації, яку просять надати, якщо бюро її не має.

Усі письмові повідомлення, які робить бюро, скріплюють підписом або печаткою.

Крім того, на Інформаційне бюро покладається обов'язок збирати й передавати відповідним державам усі цінні речі, зокрема кошти в будь-якій валюті, крім валюти держави, що тримає в полоні, а також документи, що мають важливе значення для самих близьких родичів, залишені військовополоненими, яких репатріювали чи звільнили або які втекли чи померли. Такі речі Бюро пересилає в пакетах з печаткою Бюро з доданням документа, в якому точно зазначено детальні відомості про власника речей, а також повний перелік умісту пакета. Інші особисті речі таких військовополонених передають за домовленістю між відповідними сторонами конфлікту.

Стаття 123

Центральне агентство у справах військовополонених створюють у нейтральній країні. Міжнародний комітет Червоного Хреста, якщо він вважає це необхідним, пропонує державам організувати таке агентство.

Це агентство призначене для збору інформації, яку воно може одержати приватними чи офіційними каналами про військовополонених, та для передачі її якомога швидше на батьківщину військовополонених або державі, від якої вони залежать. Сторони конфлікту створюють агентству всі умови для здійснення такої передачі.

До Високих Договірних Сторін, зокрема тих, громадяни яких користуються послугами Центрального агентства, звертаються з проханням надавати зазначеному агентству таку фінансову допомогу, якої воно може потребувати.

Зазначені вище положення жодним чином не тлумачаться як такі, що обмежують гуманітарну діяльність Міжнародного комітету Червоного Хреста й товариств допомоги, зазначених у статті 125.

Стаття 124

Національні інформаційні бюро та Центральне довідкове агентство звільняються від оплати поштових зборів та користуються всіма пільгами, передбаченими в статті 74, та, крім того, їм, наскільки це можливо, надають право користуватися телеграфом безоплатно або, принаймні, за значно зниженим тарифами.

Стаття 125

З урахуванням заходів, які держави, що тримають військовополонених, можуть уважати необхідними для забезпечення своєї безпеки чи для задоволення інших обґрунтованих потреб, представники релігійних організацій, товариств допомоги чи будь-якої іншої організації, яка допомагає військовополоненим, отримують від зазначених держав для себе та для своїх належним чином акредитованих агентів усі необхідні можливості для відвідування військовополонених, розподілу між ними посилок допомоги та матеріалів будь-якого походження, призначених для релігійних, освітніх чи розважальних цілей, а також для надання їм допомоги в організації дозвілля в межах таборів. Такі товариства чи організації можуть створюватися на території держави, що тримає в полоні, чи в будь-якій іншій країні або мати міжнародний характер.

Держава, що тримає в полоні, може обмежити кількість товариств або організацій, уповноваженим яких дозволено здійснювати діяльність на її території та під її контролем, за умови, однак, що таке обмеження не завадить наданню відповідної допомоги всім військовополоненим.

Особливе становище Міжнародного комітету Червоного Хреста в цій галузі визнають і поважають завжди.

Одразу після передачі військовополоненим призначених для зазначених вище цілей посилок або матеріалів або в самий короткий строк після цього товариству допомоги чи організації, які є відправниками, надсилають окремі розписки на кожне відправлення, підписані представником військовополонених. Водночас адміністративні власті, які відповідають за охорону військовополонених, надають розписки стосовно цих відправлень.

Частина VI Виконання Конвенції

Розділ I Загальні положення

Стаття 126

Представникам або вповноваженим держав-покровительок дозволено відвідувати всі місця, де можуть знаходитися військовополонені, зокрема місця інтернування, ув'язнення та праці; вони мають доступ до всіх приміщень, якими користуються військовополонені; їм також дозволено відвідувати місця відправлення, транзиту та прибуття військовополонених, яких переводять з одного місця до іншого. Вони можуть розмовляти з військовополоненими, зокрема з їхніми представниками, особисто або через перекладача.

Представники та делегати держав-покровительок мають повну свободу вибирати місця, які вони бажають відвідати. Тривалість і частота таких відвідувань не обмежуються. Відвідування можуть бути заборонені тільки з причин нагальної воєнної необхідності, і лише як винятковий і тимчасовий захід.

Держава, що тримає в полоні, та держава, від якої залежать військовополонені, можуть домовитися, якщо необхідно, про те, що співвітчизникам цих військовополонених може бути дозволено брати участь у відвіданнях.

Делегати Міжнародного комітету Червоного Хреста мають такі самі привілеї. Документ про призначення цих делегатів подають на затвердження державі, що тримає в полоні військовополонених, яких мають намір відвідати.

Стаття 127

Високі Договірні Сторони зобов'язуються як у мирний час, так і під час війни якомога ширше розповсюджувати текст цієї Конвенції у своїх країнах, та, зокрема, включити її вивчення до своїх програм військового та, по можливості, цивільного навчання, щоб її принципи могли стати відомі всім збройним силам та всьому населенню.

Будь-які військові або інші власті, які під час війни беруть на себе відповідальність за військовополонених, повинні мати текст Конвенції та бути спеціально ознайомленими з її положеннями.

Стаття 128

Високі Договірні Сторони передають одна одній через Швейцарську Федеральну Раду, а під час воєнних дій - через держави-покровительки, офіційні переклади цієї Конвенції, а також нормативно-правові акти, які вони можуть прийняти для забезпечення її застосування.

Стаття 129

Високі Договірні Сторони зобов'язуються приймати будь-які законодавчі акти, необхідні для встановлення ефективних кримінальних покарань для осіб, які вчиняють або віддають накази вчиняти будь-які із серйозних порушень цієї Конвенції, визначених у наступній статті.

Кожна Висока Договірна Сторона зобов'язана розшукувати осіб, обвинувачуваних у тому, що вони вчинили або віддали наказ учинити такі серйозні порушення, та незалежно від їхнього громадянства віддавати їх до свого суду. Вона може також, якщо вважає це за доцільне, передавати їх згідно з положеннями свого законодавства для суду іншій заінтересованій Високій Договірній Стороні за умови, що ця Договірна Сторона зібрала достатньо серйозні докази для порушення справи.

Кожна Висока Договірна Сторона вживає заходів, необхідних для припинення всіх дій, які суперечать положенням цієї Конвенції, але не є серйозними порушеннями, визначеними в наступній статті.

За будь-яких обставин обвинувачені користуються гарантіями стосовно належного судового розгляду й захисту, які не можуть бути менш сприятливими, ніж ті, що передбачені статтею 105 й подальшими статтями цієї Конвенції

Стаття 130

Серйозними порушеннями, про які йдеться в попередній статті, є ті, що пов'язані з будь-яким з таких діянь, якщо їх учинено проти осіб або майна, які користуються захистом цієї Конвенції: умисне вбивство, тортури або нелюдське поводження, зокрема біологічні експерименти, умисне заподіяння тяжких страждань або серйозного тілесного ушкодження або шкоди здоров'ю, примушування військовополоненого до служби в збройних силах ворожої держави або умисне позбавлення його прав на справедливе та належне судове розслідування, передбачених цією Конвенцією.

Стаття 131

Жодній Високій Договірній Стороні не дозволено звільняти себе чи будь-яку іншу Високу Договірну Сторону від будь-якої відповідальності, яку вона чи інша Договірна Сторона несе за порушення, згадані в попередній статті.

Стаття 132

На прохання однієї зі сторін конфлікту повинно бути розпочато розслідування за процедурою, яку визначають заінтересовані сторони, стосовно будь-якого обвинувачення в порушенні Конвенції.

Якщо не досягнуто згоди стосовно процедури розслідування, то сторони за взаємною згодою вибирають арбітра, який вирішить питання про процедуру, якої необхідно дотримуватись.

Як тільки порушення встановлено, сторони конфлікту повинні з якомога меншою затримкою припинити його та вжити заходів для покарання за нього.

Розділ II Прикінцеві положення

Стаття 133

Цю Конвенцію складено англійською та французькою мовами. Обидва тексти є рівноавтентичні. Швейцарська Федеральна Рада забезпечує офіційні переклади Конвенції російською та іспанською мовами.

Стаття 134

Ця Конвенція замінює Конвенцію від 27 липня 1929 року у відносинах між Високими Договірними Сторонами.

Стаття 135

У відносинах між державами, для яких обов'язковою для виконання є Гаазька конвенція про закони та звичаї сухопутної війни як від 29 липня 1899 року, так і від 18 жовтня 1907 року та які є сторонами цієї Конвенції, ця остання Конвенція доповнює главу II Регламенту, доданого до зазначених вище Гаазьких конвенцій.

Стаття 136

Ця Конвенція, датована сьогоднішнім числом, відкрита для підписання до 12 лютого 1950 року від імені держав, представлених на Конференції, що відкрилась у Женеві 21 квітня 1949 року, а також держав, які не представлені на цій Конференції, але є сторонами Конвенції від 27 липня 1929 року.

Стаття 137

Цю Конвенцію ратифікують якомога скоріше, і ратифікаційні грамоти здають на зберігання в Берні.

Про здачу кожної ратифікаційної грамоти складають протокол, засвідчені копії якого Швейцарська Федеральна Рада надсилає всім державам, від імені яких підписано Конвенцію або зроблено повідомлення про приєднання.

Стаття 138

Ця Конвенція набирає чинності через шість місяців після того, як на зберігання буде здано, принаймні, дві ратифікаційні грамоти.

Після цього вона набирає чинності для кожної Високої Договірної Сторони через шість місяців після здачі ратифікаційної грамоти на зберігання.

Стаття 139

Ця Конвенція з дня набрання нею чинності є відкритою для приєднання до неї будь-якої держави, від імені якої ця Конвенція не була підписана.

Стаття 140

Про кожне приєднання повідомляють Швейцарській Федеральній Раді письмово, і воно набирає чинності через шість місяців з дня одержання повідомлення.

Швейцарська Федеральна Рада повідомляє про приєднання всім державам, від імені яких було підписано Конвенцію чи про приєднання яких було зроблено повідомлення.

Стаття 141

Випадки, передбачені статтями 2 й 3, негайно надають чинності ратифікаційним грамотам, зданим на зберігання, а також повідомленням про приєднання, надісланим сторонами конфлікту до чи після початку бойових дій чи окупації. Швейцарська Федеральна Рада якомога скоріше повідомляє про ратифікаційні грамоти або документи про приєднання, одержані від сторін конфлікту.

Стаття 142

Кожна з Високих Договірних Сторін отримує право денонсувати цю Конвенцію.

Про денонсацію письмово повідомляють Швейцарській Федеральній Раді, яка сповіщає про це уряди всіх Високих Договірних Сторін.

Денонсація набирає чинності через рік після того, як про неї було повідомлено Швейцарській Федеральній Раді. Однак денонсація, про яку було повідомлено тоді, коли держава, що денонсує, брала участь у конфлікті, не набирає чинності доти, доки не буде укладено миру й доки не будуть закінчені операції, пов'язані зі звільненням і репатріацією осіб, які користуються захистом цієї Конвенції.

Денонсація є чинною лише для держави, що денонсує. Вона жодним чином не применшує зобов'язань, які сторони конфлікту повинні продовжувати виконувати згідно з принципами міжнародного права, оскільки вони впливають зі звичаїв, установлених між цивілізованими народами, із законів людяності й з велінь суспільної свідомості.

Стаття 143

Швейцарська Федеральна Рада реєструє цю Конвенцію в Секретаріаті Організації Об'єднаних Націй. Швейцарська Федеральна Рада також повідомляє Секретаріату Організації Об'єднаних Націй про всі ратифікаційні грамоти, повідомлення про приєднання й денонсацію, одержані нею стосовно цієї Конвенції.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, здавши на зберігання відповідні повноваження, підписали цю Конвенцію.

Учинено в Женеві 12 серпня 1949 року англійською та французькою мовами. Оригінал здається на зберігання до архіву Швейцарської Конфедерації. Швейцарська Федеральна Рада надсилає засвідчені копії оригіналу кожній з держав, які підписали Конвенцію або приєдналися до неї.

* Конвенцію ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 3 липня 1954 року із застереженнями (Відомості Верховної Ради УРСР, 1954, № 5, ст. 114)

Законом України від 8 лютого 2006 року № 3413-IV (із заявою) зняті застереження до Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року (Офіційний вісник України, 2006 р., № 9, ст. 514)

**Типова угода
з питання безпосередньої репатріації та госпіталізації в
нейтральних країнах поранених і хворих військовополонених**

(Див. статтю 110)

**I. Принципи безпосередньої репатріації та госпіталізації в
нейтральних країнах**

A. Безпосередня репатріація

Безпосередній репатріації підлягають:

1. Усі військовополонені, які отримали в результаті травматизму такі каліцтва: утрату кінцівки, параліч, каліцтво суглобів або інші каліцтва, за умови, що вони є, принаймні, втратою однієї руки або ноги або що вони є такими, які прирівнюються до втрати однієї руки або однієї ноги.

Такими, які прирівнюються до втрати руки або ноги, вважаються такі випадки (це, однак, не означає, що не може бути дана більш широка інтерпретація цих випадків):

a) утрата руки або всіх пальців, або великого й вказівного пальців однієї руки; утрата ноги або всіх пальців й плюсневих кісток однієї ноги;

b) анкілоз, утрата кісткової тканини, рубцеве звуження, що порушує рух одного з великих суглобів або всіх суглобів пальців однієї руки;

c) хибний суглоб довгих кісток;

d) каліцтво, яке є наслідком перелому або іншої травми й супроводжується серйозним зменшенням діяльності або здатності до перенесення ваги.

2. Усі поранені військовополонені, стан яких набув хронічного характеру настільки, що, зважаючи на прогноз, можливість відновлення здоров'я протягом року з дня поранення, незважаючи на лікування, очевидно, виключається, як, наприклад, у таких випадках:

a) осколка снаряда в серці, навіть якщо змішана медична комісія не змогла під час огляду встановити наявність тяжких розладів;

b) металевого осколка в мозку або легенях, навіть якщо змішана медична комісія не змогла під час огляду встановити наявності місцевої або загальної реакції;

c) остеомієліту, на вигоєння якого протягом року, наступного після поранення, не можна розраховувати і який, очевидно, повинен призвести до анкілозу зчленування або до інших ушкоджень, рівних утраті руки або ноги;

d) поранення, що проникають у великий суглоб і викликають його нагноєння;

e) ураження черепа з втратою або зміщенням кісткової тканини;

f) поранення чи опіку обличчя з утратою тканини й пошкодженнями функцій;

g) поранення спинного мозку;

h) ушкодження периферичних нервів, наслідки якого рівні втраті руки або ноги й вигоєння якого потребує більше одного року після поранення, наприклад: поранення плечового або попереково-крижового сплетіння, серединного або сідничного нерва, а також комбіноване поранення променевого або ліктьового нервів або маломілкового нерва (*N. peroneus communis*) разом з великогомілковим нервом (*N. tibialis*) тощо. Під час ізолизованого ураження нервів променевого, ліктьового, маломілкового або великогомілкового нервів поранені не підлягають репатріації, за винятком випадків контрактур або тяжких невро-трофічних розладів;

i) ураження сечового апарату, який серйозно порушують його діяльність.

3. Усі хворі військовополонені, хвороба яких набула хронічного характеру настільки, що, зважаючи на медичний прогноз, можливість одужання протягом року після початку захворювання, незважаючи на лікування, очевидно, виключається, як, наприклад, у таких випадках:

a) туберкульозу, що розвивається, будь-якого органа, який не може привести, зважаючи на медичний прогноз, до вигоєння або, принаймні, значного поліпшення під час лікування в нейтральній країні;

b) ексудативного плевриту;

c) серйозних захворювань дихальних органів нетуберкульозного походження, що вважаються невиліковними, як, наприклад: тяжкої емфіземи легень (з бронхітом чи без нього), хронічної астми¹, хронічного бронхіту¹, що продовжується під час перебування в полоні більше року, бронхоектазії¹ тощо;

d) тяжких хронічних уражень органів кровообігу, як, наприклад: уражень клапанів серця й міокарда¹ з ознаками декомпенсації, які виявилися під час перебування в полоні, навіть якщо змішана медична комісія не зможе під час огляду встановити наявності жодної із цих ознак; уражень перикарду й судин (хвороба Бюргера, аневризми великих судин) тощо;

¹ Рішення змішаної медичної комісії повинно значною мірою ґрунтуватися на даних табірних лікарів і лікарів - співвітчизників військовополонених або на огляді лікарями-спеціалістами Держави, що тримає в полоні.

е) тяжких хронічних уражень травних органів, як, наприклад: виразки шлунку або дванадцятипалої кишки; наслідків зробленої під час перебування в полоні хірургічної операції в ділянці шлунка; хронічного гастриту, ентериту або коліту, які тривають більше року й сильно погіршують стан здоров'я; цирозного запалення печінки; хронічної холецистопатії тощо;

ф) тяжких хронічних уражень сечостатевих органів, наприклад: хронічного нефриту з подальшими розладами; видалення туберкульозної нирки; хронічного пієліту або циститу; гідро- та піонефрозу; тяжких хронічних гінекологічних захворювань; вагітності й пов'язаними з нею болючими явищами, у випадку, коли госпіталізація в нейтральній країні не можлива тощо;

г) тяжких хронічних захворювань центральної та периферичної нервової систем, а саме: усіх явно виражених психозів і психоневрозів, таких, як тяжка істерія, тяжкий психоневроз на ґрунті перебування в полоні, належним чином установлені спеціалістом¹; будь-якої епілепсії, належним чином установлені табірним лікарем¹, артеріосклерозу мозку; хронічного неврити, який триває більше року, тощо;

h) тяжких хронічних захворювань вегетативної нервової системи, що супроводжуються значним зниженням фізичних і розумових здібностей з помітною втратою ваги й загальним виснаженням;

і) сліпоти обох очей або одного ока у випадку, коли зір іншого ока не досягає одиниці, незважаючи на застосування корегувальних окулярів; зменшення гостроти зору, яке неможливо відновити до 1/2, принаймні в одному оці¹; інших серйозних уражень очей, наприклад, таких, як: глаукоми, запалення райдужної оболонки, запалення судинної оболонки, трахоми тощо;

к) розладу слуху, як, наприклад: повної односторонньої глухоти, якщо інше вухо не розрізняє слів, вимовлених звичайним голосом на відстані одного метра, тощо;

l) тяжких хвороб обміну речовин, як, наприклад: цукрового діабету, який вимагає лікування інсуліном, тощо;

m) тяжких захворювань залоз внутрішньої секреції, як тиреотоксикозу, гіпотиреозу, хвороби Аддісона, кахексії Сіммондса, тетанії тощо;

n) тяжких хронічних захворювань кровотворних органів;

о) хронічних тяжких інтоксикацій: свинцевого отруєння, отруєння ртуттю, морфінізму, кокаїнізму, алкоголізму, отруєння газами або в результаті дії різних променів тощо;

р) хронічного розладу рухових органів з яскраво вираженими порушеннями функцій, наприклад: деформуючих артрозів; поліартритів - хронічного прогресуючого, первинного та вторинного; ревматизму з тяжкими клінічними явищами тощо;

q) тяжких хронічних шкірних хвороб, які не піддаються лікуванню;

г) усіх злоякісних новоутворень;

с) тяжких інфекційних хронічних хвороб, що тривають рік після початку захворювання, як, наприклад: малярії з явно вираженими органічними змінами; амєбної чи бацилярної дизентерії із серйозними розладами; вісцерального сифілісу третьої стадії, що не піддається лікуванню; прокази тощо;

t) тяжких авітамінозів і дистрофії.

В. Госпіталізація в нейтральній країні

Для госпіталізації в нейтральній країні будуть запропоновані:

1. Усі поранені військовополонені, які, імовірно, не одужають у полоні, але які могли б вилікуватися або стан яких міг би серйозно поліпшитися в результаті госпіталізації в нейтральній країні.

2. Військовополонені, які мають будь-яку форму туберкульозу будь-якого органа, за винятком туберкульозу першої стадії, вигоєного до взяття в полон, і лікування яких у нейтральній країні, імовірно, привело б до одужання або, принаймні, до значного поліпшення.

3. Військовополонені, які мають захворювання, що потребують вигоєння, органів дихання, кровообігу, травлення, нервової системи, органів чуття, сечостатевих, шкірної системи, органів руху тощо, лікування яких явно дало б ліпші результати в нейтральній країні, ніж у полоні.

4. Військовополонені, які перенесли в полоні операцію видалення нирки внаслідок нетуберкульозного ураження нирки; які мають остеомієліт у стадії вигоєння або в прихованій формі; цукровий діабет, який не потребує вигоєння інсуліном, тощо.

5. Військовополонені, які мають неврози, викликані війною або полоном.

Хворі на невроз, викликаний полоном, які не одужали після трьох місяців госпіталізації в нейтральній країні або які не стоять явно на шляху до повного одужання, після закінчення цього строку повинні бути репатрійовані.

6. Усі військовополонені, які мають хронічну інтоксикацію (газами, металами, алкалоїдами тощо), для яких перспективи одужання в нейтральній країні є особливо сприятливими.

7. Усі вагітні жінки-військовополонені та матері з немовлятами й малолітніми дітьми.

Не підлягають госпіталізації в нейтральній країні такі хворі:

1. Усі хворі, які мають установлені належним чином хронічні психози.

2. Усі хворі, які мають визнані невигойними органічні або функціональні захворювання нервової системи.

3. Усі хворі, які мають інфекційні хвороби в період, коли вони є заразними, за винятком туберкульозу.

II. Загальні зауваження

1. Усі викладені умови повинні взагалі тлумачитися й застосовуватися, по можливості, у дусі самого широкого розуміння.

Таким повинно бути тлумачення насамперед під час стану невропатії або психопатії, що виникли в результаті війни або перебування в полоні, а також у випадках туберкульозу всіх стадій. Військовополонені, що отримали кілька поранень, з яких жодне, узятє окремо, не може слугувати підставою для репатріації, повинні обстежуватись у тому самому дусі з урахуванням психічних травм, до яких призводить їхня кількість поранень.

2. В усіх безперечних випадках, що дають право на безпосередню репатріацію (ампутація, повна сліпота або глухота, відкритий туберкульоз легень, психічне захворювання, злоякісне новоутворення тощо), хворі підлягають якомога скорішому оглядові й репатріації, які здійснюються лікарями табору або військовими медичними комісіями, призначеними державою, що тримає в полоні.

3. Поранення та хвороби, які існували до війни й перебіг яких не погіршився, а також поранення, отримані під час війни, які не стали перешкодою для повернення на військову службу, не дають права на безпосередню репатріацію.

4. Положення цього додатка повинні однаково тлумачитись і застосовуватись усіма державами - сторонами конфлікту. Відповідні держави й власті повинні надати змішаним медичним комісіям усі можливості, необхідні для виконання їхнього завдання.

5. Приклади, наведені у викладеному вище пункті 1, є лише типовими випадками. Випадки, які не зовсім відповідають цим положенням, повинні розглядатися в дусі положень статті 110 цієї Конвенції, а також принципів, утілених у цій Угоді.

Положення про Змішані медичні комісії

(Див. статтю 112)

Стаття 1

Передбачені в статті 112 Конвенції змішані медичні комісії повинні складатися з трьох членів, з яких двоє повинні бути громадянами нейтральної країни, а третій призначається державою, що тримає в полоні. Головувати в комісії повинен один із зазначених вище двох нейтральних членів комісії.

Стаття 2

Обидва нейтральні члени комісії призначаються Міжнародним комітетом Червоного Хреста за угодою з державою-покровителькою на прохання держави, що тримає в полоні. Вони можуть проживати як у себе на батьківщині, так і в іншій нейтральній країні або на території держави, що тримає в полоні.

Стаття 3

Кандидатури нейтральних членів комісії повинні бути схвалені відповідними сторонами конфлікту, які повідомляють про свою згоду Міжнародному комітетові Червоного Хреста й державі-покровительці. З моменту повідомлення ці особи вважаються дійсно призначеними членами комісії.

Стаття 4

Також повинна бути призначена достатня кількість заступників членів комісії для того, щоб заміщати за необхідності дійсних членів комісії. Це призначення здійснюється одночасно з призначенням дійсних членів комісії або принаймні в якомога коротший строк після цього.

Стаття 5

Якщо з будь-якої причини Міжнародний комітет Червоного Хреста не може домовитися про призначення нейтральних членів комісії, то їх призначає держава-покровителька.

Стаття 6

Настільки, наскільки можливо, один з нейтральних членів комісії повинен бути хірургом, а інший - терапевтом.

Стаття 7

Нейтральні члени комісії повинні бути повністю не залежними від сторін конфлікту, які повинні надавати їм усі можливості для виконання їхніх обов'язків.

Стаття 8

За допомогою угоди з державою, що тримає в полоні, Міжнародний комітет Червоного Хреста, здійснюючи призначення, зазначені в статтях 2 і 4 цього Положення, повинен визначити умови служби запропонованих на посади кандидатів.

Стаття 9

Змішані медичні комісії повинна почати свою роботу якомога скоріше після схвалення нейтральних членів комісії, у будь-якому випадку не пізніше, ніж через три місяці з дня цього схвалення.

Стаття 10

Змішані медичні комісії повинні здійснювати огляд усіх військовополонених, зазначених у статті 113 Конвенції. Вони повинні висувати пропозиції стосовно репатріації, виключення із числа репатрійованих або стосовно відстрочки рішення до подальшого огляду. Рішення повинні прийматися більшістю голосів.

Стаття 11

Рішення, прийняті Змішаними медичними комісіями в кожному окремому випадку повинні бути повідомлені протягом місяця, що настає після огляду, державі, що тримає в полоні, державі-покровительці та Міжнародному комітетові Червоного Хреста. Змішані медичні комісії також повинні повідомити про прийняте рішення кожному військовополоненому, який пройшов огляд, і видати свідоцтво, подібне до зразка, доданого до цієї Конвенції, тим, кого запропоновано репатріювати.

Стаття 12

Держава, що тримає в полоні, зобов'язана виконати рішення Змішаних медичних комісій протягом трьох місяців відтоді, як вона отримає належні повідомлення про такі рішення.

Стаття 13

Якщо в країні, в якій видається, що можуть бути потрібними послуги Змішаної медичної комісії, немає нейтрального терапевта і якщо з будь-якої причини неможливо призначити нейтральних лікарів, які проживають в іншій країні, то держава, що тримає в полоні, діючи за згодою держави-покровительки, сама повинна створити медичну комісію, яка повинна виконувати ті самі обов'язки, що й Змішана медична комісія, з урахуванням статей 1, 2, 3, 4, 5 та 8 цього Положення.

Стаття 14

Змішані медичні комісії повинні функціонувати постійно й відвідувати кожний табір з інтервалами, що не перевищують шести місяців.

Правила, що стосуються колективних посилок допомоги військовополоненим

(Див. статтю 73)

Стаття 1

Довіреном особам військовополонених повинно бути дозволено розподіляти колективні посилки допомоги, за які вони відповідають, серед усіх військовополонених, якими керує їхній табір, зокрема серед тих, хто перебуває в госпіталях або в'язницях чи інших виправних установах.

Стаття 2

Розподіл колективних посилок допомоги повинен здійснюватися згідно з вказівками жертвувателів і відповідно до розроблених довіреними особами військовополонених планів. Розподіл посилок з медичними матеріалами, однак, повинен здійснюватися переважно за погодженням зі старшими офіцерами медичної служби, а останні можуть у госпіталях і лазаретах відступати від зазначених указівок, якщо цього вимагають потреби їхніх пацієнтів. У встановлених таким чином рамках цей розподіл повинен завжди здійснюватися по справедливості.

Стаття 3

Довіреном особам військовополонених або їхнім заступникам повинно бути дозволено виїздити на пункти прибуття посилок допомоги поблизу їхнього табору для того, щоб вони мали можливість перевіряти якість і кількість одержаних вантажів і складати із цього питання детальні звіти для жертвувателів.

Стаття 4

Довіреном особам військовополонених повинні бути надані необхідні можливості, щоб вони могли пересвідчитися в тому, що розподіл колективних вантажів допомоги в усіх підрозділах і філіях їхніх таборів здійснювався згідно з їхніми вказівками.

Стаття 5

Довіреном особам військовополонених повинно бути дозволено заповнювати бланки або анкети, які призначені для жертвувателів і стосуються колективних поставок допомоги (розподіл, потреба, кількість тощо), а також доручати заповнити ці бланки довіреним особам у робочих командах або старшим офіцерам медичної служби лазаретів і госпіталів. Ці бланки й анкети, належним чином заповнені, повинні бути переданими жертвувателям без зволікання.

Стаття 6

Довіреном особам військовополонених повинно бути дозволено створювати й підтримувати адекватні запаси колективних вантажів допомоги для забезпечення регулярного розподілу колективних вантажів допомоги серед військовополонених свого табору й задоволення будь-яких потреби, що можуть виникнути у зв'язку з прибуттям нових контингентів військовополонених. Для цього вони повинні мати відповідні склади; кожний склад повинен бути оснащеним двома замками, причому ключі від одного замка повинні знаходитися в довіреної особи, а від іншого - у начальника табору.

Стаття 7

У випадку надсилання одягу, у порядку колективної допомоги, кожний військовополонений повинен мати, принаймні, один повний комплект одягу. Якщо військовополонений має більше одного комплекту одягу, то довірєній особі військовополонених повинно бути дозволено вилучати зайвий одяг у тих, хто має найбільшу кількість комплектів, або певні предмети, яких є більше, ніж один, якщо це є необхідним для задоволення потреб менш забезпечених військовополонених. Вона може, однак, вилучити другий комплект одягу, шкарпеток або взуття лише тоді, коли немає іншої можливості для забезпечення цими речами військовополоненого, в якого їх немає зовсім.

Стаття 8

Високі Договірні Сторони, особливо держави, що тримають у полоні, повинні дозволяти настільки, наскільки це можливо, й з урахуванням розпоряджень, які регулюють продовольче постачання населення, здійснювати на своїй території будь-які закупівлі з метою розподілу серед військовополонених колективних вантажів допомоги. Вони повинні так само сприяти передачі коштів й іншим фінансовим заходам технічного або адміністративного характеру, яких уживають для здійснення таких закупівель.

Стаття 9

Викладені вище положення не повинні бути на заваді ні праву військовополонених одержувати колективні вантажі допомоги до їхнього прибуття до табору або під час переїзду, ні можливості для представників держави-покровительки, Міжнародного комітету Червоного Хреста чи будь-якої іншої організації, яка надає допомогу військовополоненим і якій може бути доручена передача таких вантажів, забезпечувати розподіл їх серед одержувачів будь-якими іншими способами, які вони можуть уважати корисними.

А. Посвідчення особи

(Див. статтю 4)

(Зазначення країни та військових властей, які видали
це посвідчення особи)**ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ**

для особи, що йде за збройними силами

Прізвище _____

Ім'я та по батькові _____

Дата й місце народження _____

Йде за збройними силами як _____

Дата складення
посвідчення

Підпис власника

П р и м і т к а. Бажано, щоб це посвідчення було складене двома-трьома мовами й щоб одна з них була мовою міжнародного значення. Розміри посвідчення, що складається по пунктирній лінії, 13 × 10 см.

Зворотний бік

Зріст	Вага	Очі	Волосся
	Інші прикмети	Відбиток пальців (необов'язково)	Група крові _____ Релігія _____
		(Лівий вказівний)	ДО УВАГИ Це посвідчення видається особам, які слідує за збройними силами _____, не входячи безпосередньо до їхнього складу. Особа, якій воно видане, зобов'язана мати його завжди при собі. Якщо його власник потрапив у полон, він сам повинен передати це посвідчення властям, які його тримають, для того, щоб вони могли встановити його особу.
		(Правий вказівний)	

В. Картка - повідомлення про взяття в полон

(Див. статтю 70)

Писати розбірливо й великими літерами		1. Держава, за якою військовополонений	
2. Прізвище	3. Ім'я (повністю)	4. По батькові	
5. Дата народження		6. Місце народження	
7. Звання			
8. Особовий номер			
9. Адреса сім'ї			
* Узятий у полон? (або) Прибув з (табору № , госпіталю тощо)			
* а) здоровий б) не поранений с) одужав d) поправляється e) хворий f) легке поранення g) тяжке поранення			
12. Моя адреса зараз:		Номер військовополоненого	
Позначення табору			
13. Дата		14. Підпис	

* Непотрібне викреслити. – До зазначеного тут нічого не добавляти. – Див. пояснення на зворотному боці.

* Непотрібне викреслити. – До зазначеного тут нічого не додавати. – Див. пояснення на зворотньому боці.

Зворотний бік

Пошта для військовополонених

Безоплатно

Картка – повідомлення про взяття в полон

ДО ВІДОМА	До Центрального агентства у справах військовополонених
Ця картка повинна бути заповнена кожним військовополоненим негайно після взяття його в полон і щоразу, коли військовополонений змінює свою адресу в результаті переведення його до госпіталю або до іншого табору.	Міжнародний комітет Червоного Хреста
Ця картка не має стосунку до спеціальної картки, яку військовополоненому дозволяється надіслати своїй сім'ї.	ЖЕНЕВА (ШВЕЙЦАРІЯ)

П р и м і т к а. Ця картка повинна бути складена двома або трьома мовами, зокрема рідною мовою військовополоненого й мовою держави, що тримає в полоні.

Справжні розміри 15 × 10,5 см.

С. Поштова картка й лист

1. Поштова картка

(Див. статтю 71)

ПОШТОВА КАРТКА		Кому _____
Відправник	Місце призначення _____	
Прізвище, ім'я, по батькові _____	_____	
Дата й місце народження _____	Вулиця _____	
_____	Країна _____	
Номер військовополоненого _____	Область _____	

Позначення табору _____		

Країна відправлення _____		

Зворотний бік
Дата: _____

Писати лише на рядках і дуже розбірливо

Примітка. Ця картка повинна бути складена двома або трьома мовами, зокрема рідною мовою військовополоненого й мовою держави, що тримає в полоні.
Справжні розміри 15×10 см.

С. Поштова картка й лист

2. Лист

(Див. статтю 71)

Листування військовополонених

Безоплатно

Кому _____

Місце призначення _____

Вулиця _____

Країна _____

Область _____

~~~~~

ВІДПРАВНИК

Прізвище та ім'я _____

Дата й місце народження _____

Номер _____ військовополоненого

Позначення табору _____

Країна відправлення _____

П р и м і т к а. Ця форма повинна бути складена двома або трьома мовами, зокрема рідною мовою військовополоненого й мовою держави, що тримає в полоні. Вона складається по лінії згину (позначена пунктиром), верхня частина закладається в проріз (позначений знаком ~) і в такому вигляді є конвертом. Зворотний бік, розлінований як зворотний бік поштової картки (див. додаток IV, С, 1), призначається для листа військовополоненого, у ній може вміститися приблизно 250 слів. Справжні розміри листа (у розгорнутому вигляді) 29×15 см.

Д. Повідомлення про смерть

(Див. статтю 120)

(Позначення відповідних властей)

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО СМЕРТЬ

Держава, за якою значиться військовополонений

Прізвище та ім'я : .....

По батькові .....

Місце та дата народження .....

Місце та дата смерті .....

Звання та особовий номер (написані на ідентифікаційному жетоні) .....

Адреса сім'ї .....

Де й коли був узятий у полон .....

Причина й обставини смерті .....

Місце поховання .....

Чи позначено могилу й чи зможе її в подальшому знайти сім'я .....

Чи зберігає держава, що тримає в полоні, речі, які входять до спадщини покійного, у себе чи вони пересилаються одночасно із цим повідомленням про смерть .....

Якщо вони пересилаються, то через якого посередника

Чи може особа, яка була при хворому під час його хвороби або в останні хвилини його життя (лікар, санітар, служитель культу, товариш по полону), повідомити, тут само чи в додатку, які-небудь подробиці про його останні хвилини й про поховання .....

(Дата, печатка й підпис відповідних властей)

.....

Підписи й адреси двох свідків

П р и м і т к а. Це повідомлення повинно бути складене двома або трьома мовами, зокрема рідною мовою військовополоненого й мовою держави, що тримає в полоні.

Справжні розміри форми 21 × 30 см.

С. Свідцтво про репатріацію

(Див. додаток II, статтю 11)

СВІДОЦТВО ПРО РЕПАТРІАЦІЮ

Дата .....

Табір .....

Госпіталь .....

Прізвище .....

Ім'я та по батькові .....

Дата народження .....

Звання .....

Особовий номер _____

Номер військовополоненого _____

Поранення, захворювання _____

Рішення комісії _____

Голова змішаної медичної комісії

A = Безпосередня репатріація

B = Госпіталізація в нейтральній країні

NC = Повторний огляд

Типові правила, що стосуються грошових переказів, які військовополонений надсилає до своєї країни

(Див. статтю 63)

1. Авізо, зазначене в третьому абзаці статті 63, буде містити такі дані:
  - а) номер, зазначений у статті 17, звання, прізвище, ім'я та по батькові військовополоненого, який здійснює платежі;
  - б) прізвище й адресу одержувача в його країні;
  - с) грошову суму, яка повинна бути сплачена, виражену у валюті країни, в якій знаходиться військовополонений.
2. Авізо буде підписане військовополоненим або, якщо він не вміє писати, під ним повинен бути поставлений його знак, і воно повинно бути засвідчене довіреною особою.
3. Начальник табору додасть до цього авізо довідку про те, що цей військовополонений має кредитне сальдо не менше, ніж грошова сума, яка повинна бути сплачена.
4. Авізо може бути складене у вигляді переліків; кожний аркуш такого переліку повинен бути засвідчений довіреною особою й підтверджений начальником табору.

{Редакція станом на 12.08.1949. Джерело: ЄДРНПА <https://www.reestrnra.gov.ua/>}

Женевська конвенція про поводження з військовополоненими
Конвенція; ООН від 12.08.1949
Редакція від **23.02.2023**
Постійна адреса:
https://zakon.rada.gov.ua/go/995_153

Законодавство України
станом на 04.08.2025
чинний

Публікації документа

- Офіційний вісник України від 21.08.2010 — 2010 р., № 62, стор. 132, стаття 2179, код акта 52370/2010